

תפסיר רס"ג

גגד אלה הדברים

למנחת שבת
ושני וחמישי

א אלה הדברים אשר
דבר משה אל-כל-ישראל
בעבר הירדן במדבר
בערבה מול סוף בין-פארן
ובין-תפל ולבן וחצרות ודי

א א) הדיה אלפלטאת. אלדי
כלם בהא מוסי בני אסראיל.
פי עבר אלארדן. פי ברייה
אלפידא. מקאבל פחר אלקלזם.
בין פארן ובין תופל. ולבן
וחצרות ודיאת אלדיהב:
ב) עלי מסאפה אחדי עשר
יום מן חריב. עלי טריק גבל

זהב: אלין פתגמיא. דמליל משה עם כל ישראל. בעברא דירדנא.
אוכח יתהון על דחבו במדברא. ועל דארגיוזו במישרא לקביל ים סוף.
בפארן אתפלו על מנא. ובחצרות ארגיוזו על בשרא ועל דעברו עיגל
דהב: א אחד עשר יום מחרב דרך הר-שעיר
עד קדש ברנע: מהלך חד עשר יומין מחורב. אורח טורא

— רס"י —

המבלי אין קברים במצרים, וכן בנסעם
מתוך הים, שנאמר (פסלים קו, ז) וימרו על ים
בים סוף, כדאיתא בערכין (טו, טו): בין פארן
ובין תפל ולבן. אמר רבי יוחנן [רשב"י]
חורנו על כל המקרא ולא מצינו מקום ששמו
תפל ולבן, אלא הוכיחן על הדברים שתפלו
על המן שהוא לבן, שאמרו (במדכ כה, ט)
ונפשנו קצה בלחם הקלקל ועל מה שעשו
במדבר פארן על ידי המרגלים: וחצרות.
במחלקתו שלקרח. דבר אחר אמר להם,
היה לכם ללמוד ממה שעשיתי למרים
בחצרות בשביל לשון הרע, ואתם נדברתם
במקום: ודי זהב. הוכיחן על העגל שעשו
בשביל רב זהב שהיה להם, שנאמר (כושט ג, ט)
וכסף הרביתי לה וזהב עשו לבעל: א אחד
עשר יום מחרב. אמר להם משה ראו מה

א אלה הדברים. לפי שהן דברי תוכחות
ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני
המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים
והזכירם ברמז מפני כבודן של ישראל: אל
כל ישראל. אלו הוכיחן מקצתן, היו אלו
שבשוך אומרים, אתם הייתם שומעים מבן
עמרם ולא השיבותם דבר מכף ופך, אלו
היינו שם היינו משיבים אותו, לכך בנסעם
כלם ואמר להם הרי בלכם כאן כל מי שיש
לו תשובה ישיב: במדבר. לא במדבר היו
אלא בערבות מואב, ומהו במדבר, אלא
בשביל מה שהכעיסוהו במדבר שאמרו
(שמות טו, ג) מי יתן מותנו וגו': בערבה.
בשביל הערבה שחטאו בבעל פעור בשטים
בערבות מואב: מול סוף. על מה שהמרו
בים סוף בבואם לים סוף שאמרו (שס יד, יב)

שמון המור (6) מול סוף. המנהג להפריד ביניהם.

תפסיר רס"ג

סעיר. אלו רקים ברנע:
(ג) ולמא כאן פי סנה'
אלארבעין. פי אליום אלאוול
מן אלשהר אלחאדי עשר. כלם
מוסי בני אסראיל. כגמיע מא
אמרה אללה אליהם: (ד) בעד
פתחה. בלד סיחון מלך
אלאמוריין. אלמקים פי חשבון.

דשעיר. עד רקם גיאה: **ויהי**
בארבעים שנה בעשתי-
עשר חדש באחד לחדש
דבר משה אל-בני ישראל
ככל אשר צוה יהוה אתו
אלהם: והוה בארבעין שנין. בחד

עשר ירחין בחד לירחא. מליל משה עם בני ישראל. ככל. דפקיד יי.
יתיה לותהון: **אחרי הכתו את סיחון מלך האמרי**
אשר יושב בחשבון ואת עוג מלך הבשן
אשר יושב בעשתרת באדרעי: בתר דמחא. ית

— כס"י —

אני אומר לה מפני מה לא הוכחתיך כל
השנים הללו, כדי שלא תניחני ותלך ותדבק
בעשו אחי. ומפני ארבעה דברים אין מוכיחין
את האדם אלא סמוך למיתה, כדי שלא יהא
מוכיחו וחוזר ומוכיחו, ושלא יהא חבירו
רואיו ומתבייש ממנו וכי כדאיתא בספרי.
וכן יהושע לא הוכיח את ישראל אלא סמוך
למיתה, וכן שמואל, שנאמר (ש"ס יב, ג)
הנני ענו בי. וכן דוד את שלמה בנו:
ו**אחרי הכתו**. אמר משה אם אני מוכיחם
קודם שיכנסו לקצת הארץ, יאמרו מה לזה
עלינו, מה היטיב לנו, אינו בא אלא לקנות
ולמצא עלה שאין בו כח להכניסנו לארץ,
לפיכך המתין עד שהפיל סיחון ועוג לפנייהם
והורישם את ארצם ואחר כך הוכיחו: **סיחון**
וגוי **אשר יושב** וגוי. אלו לא היה סיחון קשה
והיה שרוי בחשבון, היה קשה שהמדינה
קשה, ואלו היתה עיר אחרת וסיחון שרוי

גרמתם, אין לכם דרך קצרה מחורב לקדש
ברנע בדרך הר שעיר ואף הוא מהלך אחד
עשר יום, ואתם הלכתם אותו בשלשה ימים,
שהרי בעשרים באיר נסעו מחורב שנאמר
(זמדכ"י, י) ויהי בשנה השנית בחדש השני
בעשרים בחדש יגוי ובעשרים ותשעה בסיון
שלחו את המרגלים מקדש ברנע, צא מהם
שלושים יום שעשו בקברות התאווה, שאכלו
הבשר חדש ימים, ושבעה ימים שעשו
בחצרות להסגר שם מרים, נמצא בשלשה
ימים הלכו כל אותו הדרך, וכל כך היתה
שכינה מתלבטת בשבילכם למהר ביאתכם
לארץ, ובשביל שקלקלתם הסב אתכם
סביבות הר שעיר ארבעים שנה: **ויהי**
בארבעים שנה בעשתי עשר חדש
באחד לחדש. מלמד שלא הוכיחו אלא
סמוך למיתה, ממי למד, מיעקב שלא הוכיח
את בניו אלא סמוך למיתה. אמר, ראובן בני

תפסיד רס"ג

ועוג מלך אלפתנייה. אלמקים
 פי עשתרות פי אדיראעאת:
 (ה) פי עבר אלארדן פי בלד
 מואב. אמען מוסי. בבניאן
 הדיה אלשריעה קאלא:
 (ו) אללה רבנא. קאל לנא פי
 חריב. חסבכם אלמקאם פי
 הדיה אלגבל: (ז) ולן וארחלו.

סיחון מלכא אמוראה. דיתייב בחשבון.
 וית. עוג מלכא דמתנו. דיתייב
 בעשתרות באדרעי: **בעבר**
הירדן בארץ מואב הואיל
משה באר את התורה
הזאת לאמר: בעברא דירדנא
 בארעא דמואב. שרי משה. פריש. ית
 אולפן אוריתא הדא למימר: **יהוה אלהינו דבר אלינו**
בחרב לאמר רב לכם שבת בהר הזה: "אלהנא.
 מליל עמנא בחרב למימר. סגי לכון דיתייבתון בטורא הדין: **פנו**
וסעו לכם ובאו הר האמרי ואל כל שכניו
בערבה בהר ובשפלה ובנגב ובחוף היס ארץ
הפניעני והלבנון עד הנהר הגדל נהר הפרת:

— רס"י —

בתוכה היתה קשה, שהמלך קשה, על אחת
 כמה וכמה שהמלך קשה והמדינה קשה:
אשר יושב בעשתרות. המלך קשה
 והמדינה קשה: **עשתרת.** הוא לשון צוקין
 וקושי כמו (כראשית יד, ט) עשתרות קרנים,
 ועשתרות זה הוא עשתרות קרנים שהיו שם
 רפאים שהכה אמרפל, שנאמר (כראשית יד, ט)
 ויכו את רפאים בעשתרות קרנים, ועוג נמלט
 מהם והוא שנאמר (סס יד, יג) ויבא הפליט,
 ואומר (דברים ג, יא) פי רק עוג מלך הבשן
 נשאר מיתר הרפאים: **באדרעי.** שם
 המלכות: **הואיל.** התחיל כמו (כראשית יח, כז)
 הנה נא הואלתי: **באר את התורה.**

בשבעים לשון פרשה להם: **ורב לכם**
שבת. כפשוטו. ויש מדרש אגדה
 הרבה לכם גדלה ושכר על ישיבתכם
 בהר הזה, עשיתם משכן מנורה וכלים,
 קבלתם תורה, מניתם לכם סנהדרין, שרי
 אלפים ושרי מאות: **פנו וסעו לכם.** זו דרך
 ערד וחרמה: **ובאו הר האמרי.** כמשמעו:
ואל כל שכניו. עמון ומואב והר שעיר:
בערבה. זה מישור שליער: **בהר.** זה
 הר המלך: **ובשפלה.** זו שפלת דרום:
ובנגב ובחוף היס. אשקלון ועזה וקסרי וכו'
 כדאיתא בספרי: **עד הנהר הגדל.**
 מפני שנוכר עם ארץ ישראל, קראו
 גדול. משל הדיוט אומר עבד מלך מלך.

תפסיר רס"ג

ואדכ'לו אלי גבל (י"ג: בלד)
אלאמורי וגמיע גיראנה. פי
אלג'ור ואלגבל. ואלטהל
ואלדארום וסאתל אלבחר.
בלד אלכנאענין ואלבנאן.
אלי אלנהר אלכביר נהר
אלפראת: ח) אנצ'רו קד געלת
אלבלד בין ידיכם. אצעדו
והוזה. כמא קסם אללה
לאבאיכם. לאברהים יצחק
ויעקוב אן יעטיה להם.
ולנסלהם בעדהם: ט) פקלת להם.
פי דיאלד אלוקת קאילא. לא
אסתטיע וחדוי אן אחתמלכם:

אתפנו וטולו לכוז. ועולו לטורא
דאמוראה ולכל מגירוהי. במישרא
בטורא. ובשפילתא ובדרומא ובספר
ימא. ארע כנענאה ולבנן. עד נהרא רבא
נהרא פרת: ח ראה נתתי
לפניכם את הארץ באו
ורשו את הארץ אשר
נשבע יהוה לאבותיכם
לאברהם ליצחק וליעקב
לתת להם ולזרעם

אחריהם: חזו. דיהבית קדמיכוז ית ארעא. עולו ואחסינו ית
ארעא. דקיים יי. לאבקהתכוז. לאברהם ליצחק וליעקב למתן להון.
ולבניהון בתריהון: ט ואמר אלכם בעת ההוא לאמר
לא-אוכל לבדי שאת אתכם: ואמרית לכוז. בעדנא
ההוא למימר. לית אנא יכיל בלחודי לסוברא יתכוז:

— כס"י —

ברוך הוא: לא אוכל לבדי וגוי. אפשר
שלא היה משה יכול לדון את ישראל, אדם
שהוציאם ממצרים וקרע להם את הים
והוריד את המן והגיו את השלל לא היה
יכול לדונם, אלא כף אמר להם, ה' אלהיכם
הרבה אתכם, הגדיל והרים אתכם על
דיניכם נטל את הענש מכם ונתנו על הדינין.
וכן אמר שלמה (מלכים א' ג, ט) כי מי יוכל
לשפט את עמך הכבד הזה, אפשר מי
שכתוב בו (שם, כ, יא) ויחכם מפל האדם,
אומר מי יוכל לשפט, אלא כף אמר שלמה

הדבק לשחור וישתחוו לה, קרב לגבי דהנא
ואדהו: ח ראה נתתי. בעיניכם אתם רואים.
איני אומר לכם מאומד ומשמועה: באו
ורשו. אין מערער בדבר ואינכם צריכים
למלחמה, אלו לא שלחו מרגלים לא היו
צריכים לכלי זון: לאבתיכם. למה הזכיר
שוב לאברהם ליצחק וליעקב, אלא אברהם
כדאי לעצמו, יצחק כדאי לעצמו, יעקב כדאי
לעצמו: ט ואמר אליכם בעת ההוא
לאמר. מהו לאמר, אמר להם משה, לא
מעצמי אני אומר לכם, אלא מפני הקדוש

זולק הדקדוק: ח לאברהם ליצחק וליעקב. תיבת לאברהם באזלא:

תפסיר רס"ג

(י) אד' אלה רבכם כתרכם. והודיאכם אליו. כפואכב אלסמא כתר'ה: יא) ואסאל אלה אלאה אבאיכם. אן זייד פיכם. מתלכם אלף מרה. ויבארך פיכם. כמא ועדכם: יב) כף אחתמל וחד. תיקלכם וקצצכם וכ'צאימכם: יג) האתן ברגאל. חכמא פהמא. מערופין

**יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הָרַבָּה
אֶתְכֶם וְהֵנַכֶם הַיּוֹם כְּכֹכְבֵי
הַשָּׁמַיִם לְרַב: ִׁׁ אֱלֹהֵיכֶם אֲסַגִּי
יְתִכֶן. וְהָא אִיתִיכֶן יוֹמָא דִּין. כְּכֹכְבֵי
שָׁמַיָא לִסְגִי: ִׁׁ יְהוָה אֱלֹהֵי
אֲבוֹתְכֶם יִסֵּף עֲלֵיכֶם כְּכֶם
אֱלֹף פְּעָמִים וַיְבָרֶךְ אֶתְכֶם**

**כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם: ִׁׁ אֱלֹהֵא דְאֲבֵהֶתְכֶן. יוֹסִיף עֲלֵיכֶן. כְּכֹכְבֶן
אֱלֹף זְמַנִּין. וַיְבָרֶךְ יְתִכֶן. כְּמָא דְמַלִּיל לְכֶן: (שני) ִׁׁ אֵיכָה
אִשָּׁא לְבִדֵי טְרַחְכֶם וּמִשְׁאַכֶם וְרִיבְכֶם: אֵיכָדִין
אֲסוּבַר בְּלַחֲדֵי. טוֹרְחִיכֶן וְעִסְקִיכֶן וְדִינְכֶן: ִׁׁ הָבּוּ לָכֶם
אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְנִבְנִים וַיְדַעִים לְשִׁבְטֵיכֶם**

— כס"י —

יז אֵיכָה אִשָּׁא לְבִדֵי. אם אומר לקבל שכר לא אוכל, זו היא שאמרתי לכם לא מעצמי אני אומר לכם, אלא מפי הקדוש ברוך הוא: טְרַחְכֶם. מלמד שהיו ישראל טרחנין. היה אחד מהם רואה את בעל דינו נוצח בדין, אומר יש לי עדים להביא, יש לי ראיות להביא, מוסיף אני עליכם דינין: וּמִשְׁאַכֶם. מלמד שהיו אפיקורסין. הקדים משה לצאת, אמרו, מה ראה בן עמרם לצאת, שמא אינו שפוי בתוך ביתו. אחר לצאת, אמרו, מה ראה בן עמרם שלא לצאת, מה אתם סבורים, יושב ויועץ עליכם עצות רעות וחושב עליכם מחשבות: וְרִיבְכֶם. מלמד שהיו רוגנים: יג הָבּוּ לָכֶם. הזמינו עצמכם לדבר: אֲנָשִׁים. וכי תעלה על דעתך נשים,

אין דיני אמה זו כדיני שאר האמות, שאם דן והרג ומכה וחונק ומטה את דינו וגו' אין בכף פלוס, אני אם חיבתי ממון שלא בדין, נפשות אני נתבע, שונאמר (משלי כג, כג) וקבע את קבעיהם נפש: יוֹהֵנַכֶם הַיּוֹם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם. וכי ככבי השמים היו באותו היום, והלא לא היו אלא ששים רבוא, מהו והנכם היום, הנכם משולים פיום, קימים פחמה וכלבנה וככוכבים: יא יִסֵּף עֲלֵיכֶם כְּכֶם אֱלֹף פְּעָמִים. מהו שוב ויברך אתכם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם, אלא אמרו לו משה אתה נותן קצבה לברכתנו, כבר הבטיח הקדוש ברוך הוא את אברהם (צנאשית יג, טו) אֲשֶׁר אֵם יוכל איש למנות וגי, אמר להם זו משלי היא, אבל הוא יברך אתכם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם:

תפסיר רס"ג

לֹא־סַבְּאֲטֶכֶם. אֲעִירְהֶם רוּיֶסָא
עֲלֵיכֶם: יד) פֶּאֶגְבַּתְמוּנִי וְקִלְתֶּם.
מָא אֲצִלַּח אֵן יַעֲמַל הָדֵא
אֲלֵאֲמַר אֲלֵדִי קִלְתֵּאֵה:
טו) פֶּאֶכִּדִּית מִן רוּיֶסָא
אֲסַבְּאֲטֶכֶם. רְגֵאלָא חֲכָמָא
מַעְרוּפִין. פֶּגְעֵלְתֶהֶם רוּיֶסָא
עֲלֵיכֶם. רוּיֶסָא אֱלוֹף וּמִיּוּן.

וְאֲשִׁימֶם בְּרֵאשִׁיכֶם: הָבוּ לְכוּן.
גוּבְרִין חֲכִימִין וְסוּכְלֵתְנִין. וּמִדְעֵן
לְשִׁבְטֵיכוֹן. וְאֲמַנִּינוּן רִישֵׁן עֲלֵיכוֹן:
יד) **וְתַעֲנוּ אֹתִי וְתֹאמְרוּ**
טוֹב־הַדָּבָר אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ
לַעֲשׂוֹת: וְאֲתִיבְתוּן יָתִי. וְאֲמַרְתוּן:
תִּקֵּן פֶּתְגָמָא דְמִלִּילְתָא לְמַעַבְד:

וְאָקַח אֶת־רֵאשֵׁי שְׁבֵטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים
וְיֹדְעִים וְאֵתְּן אוֹתָם רֵאשִׁים עֲלֵיכֶם שְׂרֵי
אֲלָפִים וְשְׂרֵי מֵאוֹת וְשְׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשְׂרֵי עֶשְׂרֵת

— רס"י —

מתלמוד לא מן שְׁבֵטֵיכֶם עֲלֵיךָ. אֵלָא
יִדְעֵתִי מִחֻשְׁבוֹתֵיכֶם. הֵייתֶם אוֹמְרִים, עֲכָשִׁיו
יִתְמַנּוּ עֲלֵינוּ דִּינֵין תְּרַבְּהָ, אִם אֵין מְכִירְנוּ אֲנוּ
מְבִיאִין לוֹ דוֹרוֹן וְהוּא נוֹשֵׂא לָנוּ פְּנִים:
לַעֲשׂוֹת. אִם הֵייתִי מִתְעַצֵּל, אַתֶּם אוֹמְרִים
עֲשֵׂה מִהֲרָה: טו) **וְאָקַח אֶת רֵאשֵׁי**
שְׁבֵטֵיכֶם. מִשְׁכָּתִים בְּדָבָרִים, אֲשֶׁרֵיכֶם, עַל
מִי בָאתֶם לְהִתְמַנּוֹת, עַל בְּנֵי אֲבֹרְהֶם יִצְחָק
וְיַעֲקֹב, עַל בְּנֵי אָדָם שְׁנִקְרָאוּ אֲחִים וְרַעִים,
חֵלֶק וְנִחְלָה וְכָל לְשׁוֹן חֲבֵד: **אֲנָשִׁים חֲכָמִים**
וְיֹדְעִים. אֲבָל נְבוֹנִים לֹא מְצָאתִי. זֹו אַחַת
מִשְׁבַּע מִדּוֹת שְׁאֲמַר יִתְרוֹ לְמֹשֶׁה וְלֹא
מְצָא אֵלָא שְׁלֹשׁ אֲנָשִׁים צְדִיקִים, חֲכָמִים
וְיֹדְעִים: **רֵאשִׁים עֲלֵיכֶם.** שְׁתַּנְהֵגוּ בְּהֶם
כְּבוֹד. רֵאשִׁים בְּמִקְוֵה, רֵאשִׁים בְּמִמְכָר,
רֵאשִׁים בְּמִשְׂא וּמִתָּן, נְכֻס אֲחֵרוֹן וְיוֹצֵא
רֵאשׁוֹן: **שְׂרֵי אֲלָפִים.** אֶחָד מְמַנֶּה עַל אֲלָף:
שְׂרֵי מֵאוֹת. אֶחָד מְמַנֶּה עַל מֵאָה:
וְשְׂרֵים. מְנִיתִי עֲלֵיכֶם לְשִׁבְטֵיכֶם. אֵלּוּ
הַכּוֹפְתִין וְהַמְּכִין בְּרִצּוּעָה עַל פִּי הַדִּינִין:

מה תלמוד לומר אֲנָשִׁים, צְדִיקִים כְּסוּפִים:
נְבוֹנִים. מְבִינִים דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר. זֹו הֵיא
שְׁשָׂאֵל אַרְיוֹס אֶת רַבִּי יוֹסִי, מַה בֵּין חֲכָמִים
לְנְבוֹנִים. חֲכָם הוֹמָה לְשִׁלְחֵי עֲשִׂירָה,
כְּשִׁמְבִיאִין לוֹ דִּינֵרִין לְרֵאוֹת רוּאָה, וְכִשְׂאִין
מְבִיאִין לוֹ יוֹשֵׁב וְתוֹהָא. נְבוֹן הוֹמָה לְשִׁלְחֵי
תְּנָה, כְּשִׁמְבִיאִין לוֹ מַעוֹת לְרֵאוֹת רוּאָה,
וְכִשְׂאִין מְבִיאִין לוֹ מַחֲזוֹר וּמְבִיאַ מְשָׁלוֹ:
וְיֹדְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם. שְׁהֶם נְכָרִים לְכֶם, שְׁאֵם
כָּא לְפָנֵי מַעֲשֵׂף בְּטִלִּיתוֹ אֵינִי יוֹדַע מִי הוּא
וּמֵאִיזָה שְׁבֵט הוּא וְאֵם הָגוֹן הוּא, אֲבָל אַתֶּם
מְכִירִין בּוֹ, שְׁאֵתֶם גְּדִלְתֶם אוֹתוֹ, לְכָף נְאָמַר
וְיֹדְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם: **בְּרֵאשִׁיכֶם.** רֵאשִׁים
וּמְכַבְּדִים עֲלֵיכֶם שְׁתַּהֲיוּ נוֹהֲגִין בְּהֶם כְּבוֹד
וְיִרְאָה: **וְאֲשִׁימֶם.** חֲסַר יוֹד, [לומר] לְמַד
שְׁאֲשִׁמּוֹתֵיהֶם שְׁלִישְׁרֵאל תְּלוּיֹת בְּרֵאשִׁי
דִּינֵיהֶם, שְׁהִיָּה לְהֶם לְמַחּוֹת וּלְכֹנֵן אוֹתֶם
לְדָרֶךְ הַיִּשְׁרָה: י) **וְתַעֲנוּ אֹתִי וְגוֹי.** הִחַלְתֶּם
אֶת הַדָּבָר לְהִנְאָתְכֶם, הִיָּה לְכֶם לְהִשְׁיב,
רְבִנוּ מֹשֶׁה מִמִּי נָאָה לְלַמּוֹד מִמֶּךָ אוֹ

תפסיד רס"ג

וכ'מסין ועשאר את. וערפא
לאסבאטכם: (טז) ואמרת
חכאמכם. פי ד'אלך אלוקת
וקלת להם. אסמעו פי מא בין
אכ'תכם ואחכמו באלעדל. בין
אלרגל ואכ'יה וצי'פה: (יז) לא
תת'בתו אלוגוה פי אלחכם.
ואסמעו מן אלצג'יר כאלכ'ביר.

וּשְׁטָרִים לְשִׁבְטֵיכֶם: וּדְבַר־יְת
יְת רִישֵׁי שְׁבִיטֵיכֶם. גּוֹבְרִין חֲכִימִין וּמִדְעָן.
וּמִנִּיתִי יְתֵהוּן. רִישֵׁין עֲלֵיכֶם. רַבְּנֵי אֵלֵפִי
וּרְבְּנֵי מְאוֹתָא. וּרְבְּנֵי חֲמִשִּׁין וּרְבְּנֵי
עֶשְׂרֵיתָא. וְסֹרְכִין לְשִׁבְטֵיכֶם:
וְאֶצְוָה אֶת־שְׁפִטֵיכֶם
בְּעַת הַהוּא לֵאמֹר שְׁמַע

בֵּין־אֲחֵיכֶם וּשְׁפִטְתֶם צֶדֶק בֵּין־אִישׁ וּבֵין־אָחִיו
וּבֵין גְּרוֹ: וּפְקִידֵי יְת דִּינֵיכֶם. בְּעֵדְנָא הַהוּא לְמִימַר. שְׁמַעוּ בֵּין
אֲחֵיכֶם וּתְדִינוּן קוּשְׁטָא. בֵּין גּוֹבְרָא וּבֵין אַחוּהֵי וּבֵין גִּיּוֹרֵיהֶ:
לֹא־תִכְרוּ פָּנִים בַּמִּשְׁפָּט פֶּקֶטָן כַּגְּדָל
תִּשְׁמַעוּן לֹא תִגְוְרוּ מִפְּנֵי־אִישׁ כִּי הַמִּשְׁפָּט
לֵאלֹהִים הוּא וְהַדָּבָר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם

— כ"ט —

טו **וְאֶצְוָה אֶת שְׁפִטֵיכֶם.** אָמַרְתִּי לָהֶם הָיוּ
מִתּוֹנִים בְּדִין, אִם בָּא דִין לְפָנֶיךָ פַּעַם אַחַת
שָׁתִים וּשְׁלֹשׁ אֵל תֹּאמַר כָּבֵד בָּא דִין זֶה לְפָנֶי
פְּעָמִים הַרְבֵּה אֲלֵא הָיוּ נוֹשְׂאִים וְנוֹתְנִים בוֹ:
בְּעַת הַהוּא. מִשְׁמֹנִיתִים אָמַרְתִּי לָהֶם, אִין
עֲכָשִׁיו כְּלִשְׁעֵבֵר, לְשַׁעֲבֵר הָיִיתֶם בְּרִשׁוֹת
עֲצָמְכֶם, עֲכָשִׁיו הָרִי אַתֶּם מִשְׁעַבְדִּים לְצַבּוֹר:
שְׁמַע. לְשׁוֹן הָיָה [בְּהֶאֱזִינְכֶם] כְּמוֹ (שְׁמוֹת כ, ז)
זְכוֹר, (דְּצִיִּס כ, יב) שְׁמוֹר: **וּבֵין גְּרוֹ.** זֶה בְּעַל
דִּינוֹ, שְׁאוּגֵר עֲלֵיו דְּבָרִים. דְּבָר אַחַר וּבֵין גְּרוֹ,
אִף עַל עֶסְקֵי דִירָה בֵּין חֲלָקֵת אַחִים אֶפְלוּ בֵּין
תְּנוּר לְכִירִים: **י לֹא תִכְרוּ פָּנִים בַּמִּשְׁפָּט.**
זֶה הַמְּנִיחָה לְהוֹשִׁיב הַדִּינִין, שְׁלֵא יֹאמֵר אִישׁ
פְּלוֹנִי נָאָה אוֹ גְּבוֹר, אוֹשִׁיבֵנוּ דִין, אִישׁ פְּלוֹנִי
קְרוּבִי, אוֹשִׁיבֵנוּ דִין בְּעִיר, וְהוּא אִינוּ בְּקִי
בְּדִינִין נִמְצָא מְחֻיב אֶת הַזְּכָאִי וּמְזַכֵּה אֶת

הַחַיִּב. מַעֲלָה אֲנִי עַל מִי שְׁמַנְהוּ כְּאֵלוּ הַכִּיר
פָּנִים בְּדִין: **פֶּקֶטָן כַּגְּדָל תִּשְׁמַעוּן.** שְׂיֵהָא
חֲכִיב עֲלֵיךָ דִין שְׁלִפְרוּטָה כְּדִין שְׁלִמְאָה מְנָה,
שְׂאֵם קָדָם וּבָא לְפָנֶיךָ לֹא תִסְלַקְנוּ לְאַחֲרוֹן
[לְאַחֲרֵינוּ]. דְּבָר אַחַר פֶּקֶטָן כַּגְּדָל תִּשְׁמַעוּן,
כְּתַרְגוּמוֹ, שְׁלֵא תֹאמַר, זֶה עֲנִי הוּא וְחִבְרוּ
עֲשִׂיר וּמְצָוָה לְפָרְנָסוֹ אֲזַכֵּה אֶת הָעֲנִי וְנִמְצָא
מִתְּפָרְנִס בְּנִקְיוֹת. דְּבָר אַחַר שְׁלֵא תֹאמַר
הֵיאָךְ אֲנִי פּוֹגֵם כְּבוֹדוֹ שְׁלִעֲשִׂיר זֶה בְּשִׁבִּיל
דִּינָר, אֲזַכֵּנוּ עֲכָשִׁיו, וּכְשִׁינְצָא לְחוּץ אוֹמַר אֲנִי
לוֹ, תֵן לוֹ שְׂאֵתָה חַיִּב לוֹ: **לֹא תִגְוְרוּ מִפְּנֵי**
אִישׁ. לֹא תִירָאוּ. דְּבָר אַחַר לֹא תִגְוְרוּ, לֹא
תִכְנִיס דְּבָרֶיךָ מִפְּנֵי אִישׁ. לְשׁוֹן (מְשִׁלִּי י, ט)
אוּגֵר בְּקִינִי: **כִּי הַמִּשְׁפָּט לֵאלֹהִים הוּא.** מַה
שְׂאֵתָה נוֹטֵל מִזֶּה שְׁלֵא בְּדִין, אַתָּה מְזַקְקֵנִי
לְהַחְזִיר לוֹ, נִמְצָא שְׁהִטִּיתָ עָלַי הַמִּשְׁפָּט:

תפסיר רס"ג

ולא תחדירו אחדא. לאן אלחכם ללה. ואי אמר צעב עליכם. ארפעו אלוי חתי אנציר פיה: יח) ואוציתכם פי דאלד אלוקת. בגמיע אלמור אלדי יגב אן תצנעוהא: יט) תים רחלנא מן חריב. וסרנא גמיע תלך אלברייח אלעצימה אלמכיפה אלתי ראימוהא. עלי טריק גבל אלמוריון. כמא אמרנא אללה רבנא. חתי צרנא אלי רקים ברנע: כ) פקלת לכם. קד גיתם אלי גבל אלמוריון. אלדי אללה רבנא מעטיה לנא:

תִּקְרְבוּן אֵלַי וְשָׁמַעְתִּיו: לֹא תִשְׁתַּמְדְּעוּן אִפִּי בְּדִינָא. מְלִי זְעִירָא כְּרַבָּא תִשְׁמַעוּן. לֹא תִדְחִלוּן מִן קִדְם גּוֹבְרָא. אֲרִי דִינָא דִּי הוּא. וּפְתַגְמָא דִּיקְשִׁי מִנְכוּן. תִּקְרְבוּן לְוֹתִי וְאִשְׁמַעֲנִיה:

וְאִצִּיחָה אֶתְכֶם בַּעַת

הַהוּא אֵת כָּל-הַדְּבָרִים

אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן: וּפְקִידֵי תִּתְכוּן

בְּעִדְנָא הַהוּא. יֵת כָּל פְּתַגְמֵי דְתַעֲבְדוּן:

וְנִסְעַ וְנִסְעַ מִחֹרֵב

וְיִלְךְ אֵת כָּל-הַמְדָּבָר

הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא הַהוּא אֲשֶׁר רְאִיתֶם דְּרֹךְ הַר

הָאֵמֹרִי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲתָנוּ וְנָבֵא עַד

קִדְשׁ בְּרִנְעַ: וְנִטְלָנָא מִחֹרֵב. וְהִלִּיכְנָא. יֵת כָּל מְדַבְּרָא רַבָּא

וּדְחִילָא הַהוּא דְחִזִּיתוּן. אֹרַח טוֹרָא דְאַמּוֹרָא. כְּמָא דְפְקִיד. יי) אֱלֹהֵנָא

יִתְנָא. וְאַתִּינָא. עַד רְקַם גִּיאָה: כ) וְאָמַר אֲלֵכֶם בְּאֶתְם

עַד-הַר הָאֵמֹרִי אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:

— כס"י —

מראה: יי) את כל הדברים אשר תעשו. אלו עשרת הדברים שבין דיני ממונות לדיני נפשות: יט) המדבר הגדול והנורא. שהיו בו נחשים פקורות ועקרבים פקשותות: כ) ותקרבון אלי בלכם. בערבוביא ולהלן הוא אומר (דברים כ, כ-כא) ותקרבון אלי כל ראשי שבטיכם וקניכם ותאמרו הן הראנו וגו' אותה קריבה היתה הוגנת. ילדים

תקרבון אלי. על דבר זה נסתלק ממנו משפט בנות צלפחה, וכן שמואל אמר לשאול (שמואל א' ט, יט) אנכי הראה, אמר לו הקדוש ברוך הוא. חזיק שאני מודיעך שאין אתה רואה. ואימתי הודיעו, בשבא למשוח את דוד (שם טז, ו) וירא את אליאב ויאמר אף נגד ה' משיחו, אמר לו הקדוש ברוך הוא, ולא אמרת אנכי הראה (שם טז, ז) אל תבט אל

תפסיר רס"ג

כא) אנצ'ר. קד געל אלה רבך אלבלד בין ידיך. אצעד פחוזה. כמא ועדך אלה אלה אבאיד. לא תכיאף ולא תדער: כב) פתקדם אליי כתיר מנכם. וקלתם. נבעת' ברגאלא בין ידינא. ירומון לנא אלבלד. וידדון עלניא גואבא. ען אלטריק אלד'י נצעד פיה. ואלקרא אלד'י נדכיל אליהא: כג) פחסן דיאלד ענדי. פאכ'דית מנכם אתני עשר

ואמרית לבון. אתיתון עד טורא
 דאמוראה. די אלהנא יהיב לנא:
ראה נתן יהוה אליך
לפניך את הארץ עלה רש
כאשר דבר יהוה אלי
אבתיך לך אל-תירא
ואל-תחת: חזי. דיהב יי אלהך.

קדמך ית ארעא. סק אחסין. כמא
 דמליל יי. אלהא דאבהתך לך. לא

תדחל ולא תתבר: **(שלישי)** כב ותקרבוני אלי כלכם
 ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו
 את-הארץ וישבו אתנו דבר את-הדרך אשר
 נעלה-בה ואת הערים אשר נבא אליהן:
 וקריבתון לותי פולכון. ואמרתון. נשלח גוברין קדמנא. ויאללון לנא
 ית ארעא. ויתיבון יתנא פתגמא. ית אורחא דנסק בה. וית קרויא.
 דניעול להון: כג וייטב בעיני הדבר ואקח מכם

— רס"ג —

משל לאדם שאומר לחברו מכור לי חמורך זה, אמר לו הן. נותנו אתה לי לגסיון, אמר לו הן. בקרים וגבעות, אמר לו הן. פיין שראה שאין מעכבו כלום, אמר הלוקח בלבבו, בטוח הוא זה שלא אמצא בו מום. מיד אמר לו טול מעותיך ואיני מנסהו. מעתה אף אני הודיתי לדבריכם, שמא תחזרו בכם כשתראו שאיני מעכב, ואתם לא חזרתם בכם: ואקח מכם. מן הפרורים שבכם מן המסלתים שבכם: שנים עשר אנשים איש

מכבדים את הזקנים ושלחום לפניהם, וזקנים מכבדים את הראשים ללכת לפניהם, אבל כאן, ותקרבוני אלי כלכם, בערבוביא. ילדים דוחפין את הזקנים וזקנים דוחפין את הראשים: וישבו אתנו דבר. באיזה לשון הם מדברים: את הדרך אשר נעלה בה. אין דרך שאין בה עקמימות: ואת הערים אשר נבא אליהן. תחלה לכבוש: כג וייטב בעיני הדבר. בעיני ולא בעיני המקום. ואם בעיני משה היה טוב למה אמרה בתוכחות,

זולק הרקדוק: כה עלה רש. בחסרון היו"ד פ"א הפועל והרי"ש בצירי ענין ירושה (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

רגלא. רגל ואחד מן כל שבט: (כד) פולן וצעדו אלי אלגבל. וגאו אלי ואד אלענקוד. וגסוה: כה) ואכידו מעהם מן תמרה. ואחדרוה אלינא. ורדו עלינא גואבא וקאלו. אן אלבלד. אלד' אללה רבנא מעטינאה לגייד: כו) ולם תשן אלצעוד אליה. וכאלפתם אמר אללה רבכם: כז) ותכרסתם פי אכ'ביתכם וקלתם. מן שנאה'

**שְׁנַיִם עָשָׂר אֲנָשִׁים אִישׁ
אֶחָד לְשִׁבְטָא:** וּשְׁפָר בְּעֵינַי פְּתַגְמָא.
וּדְבָרִית מְנַכּוֹן תְּרִי עֶשֶׂר גּוֹבְרִין. גּוֹבְרָא
חַד לְשִׁבְטָא: כד וַיִּפְנוּ וַיַּעֲלוּ
הַהָרָה וַיָּבֹאוּ עַד-נַחַל
אֲשַׁכְּל וַיִּרְגְּלוּ אֹתָהּ: וְאֵת־פְּנֵי־אֹ
וּסְלִיקוּ לְטוֹרָא. וְאֵתוּ עַד נַחֲלָא
דְּאֵת־כְּפֵלָא. וְאֵלִילוּ יָתָהּ: כה וַיִּקְחוּ

**בְּיַדְם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וַיִּזְרְדוּ אֵלֵינוּ וַיֵּשְׁבוּ אֹתָנוּ
דְּבַר וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
נָתַן לָנוּ: וְנִסִּיבוּ בְּיַדְהוֹן מֵאֲבָא דְּאָרְעָא. וְאֶחִיתוּ לָנָא. וְאֵתִיבוּ
יָתָנָא פְּתַגְמָא וַאֲמָרוּ. טְבָא אָרְעָא. דִּי אֱלֹהֵנָא יְהִיב לָנָא: כו וְלֹא
אֲבִיתֶם לַעֲלֹת וּתְמָרוּ אֶת-פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
וְלֹא אֲבִיתוּן לְמַסַּק. וְסָרִיבְתוּן. עַל מִימְרָא דִּי אֱלֹהִיכוֹן: כז וּתְרַגְּנוּ
בְּאֵהֲלֵיכֶם וּתְאֹמְרוּ בְּשִׁנְאָת יְהוָה אֹתָנוּ**

— כס"י —

התרסה, התרסתם פנגד מאמרו: כז ותרגנו. לשון הרע, וכן (משלי יט, ט) דברי נרגון אדם המוציא דבה: בשנאת ה' אתנו. והוא היה אוהב אתכם, אבל אתם שונאים אותו. משל הדיוט אומר, מה דבלבך על רחמך מה דבלביה עלך: בשנאת ה' אתנו הוציאנו מארץ מצרים. הוצאתו לשנאה היתה.

אחד לשבט. מגיד שלא היה שבט לוי עמוהם: כד עד נחל אשכל. מגיד שנקרא על שם סופו: וירגלו אותה. מלמד שהלכו בה ארבעה אומנין שתי וערב: כז ויזרדו אלינו. מגיד שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות: ויאמרו טובה הארץ. מי הם שאמרו טובתה, יהושע וכלב: כז ותמרו. לשון

זולק הרקדוק: כז ותמרו את פי יהוה אלהיכם. תיבת פי בטפחא בכל התיגאן המדוקדקות: כז ותרגנו הרי"ש בקמץ חטף כי המאריך בתי"ו והגימ"ל בשוא נח:

תפסיר רס"ג

הוֹצִיאֲנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
 לָתֵת אֹתָנוּ בְּיַד הָאֱמֹרִי
 לְהַשְׁמִידֵנוּ: וְאֵת־רַעְמַתוֹן
 בְּמִשְׁכְּנֵיכֹן וְאָמַרְתוּן. בְּדַסְנִי יי יִתְּנָא.
 אִפְקַנָּא מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם. לְמַמְסַר יִתְּנָא.
 בְּיַד אֲדָמוֹרָאָה לְשִׁיִּצְיֹתֵנָא:
 אָנָּה | אֲנַחְנוּ עֲלֵימ אַחִינוּ
 הַמָּסוּ אֶת־לִבְבָנוּ לֵאמֹר
 עִם גְּדוֹל וְרַם מִמֶּנּוּ עָרִים
 גְּדֹלֹת וּבְצוֹרֹת בַּשָּׁמַיִם

אללה לנא. אכרנגנא מן בלד
 מצר. ל'סלמנא. פי אידי
 אל'מוריין פינפד'ונא: כח) אלי
 אין נחו צאעדין. ואכ'ותנא קד
 אמאסו קלו'פנא בקול'הם. אן
 אלקום אכת'ר ואעצ'ים מנא.
 ואן קראדם כבאר חצינה
 תדאני אלסמא. חתי' בני
 אלגבאברה רא'ינאדם הנאד:
 כט) פקלת ל'כם. לא תרהבוהם
 ולא תכ'אפוהם: ל) אללה רב'כם
 אלסאיר נורה בין יד'כם. הו
 יחארב ענ'כם. כגמיע מא צנע
 מע'כם. ב'מצר בחצ'רת'כם:

וְגַם־בְּנֵי עֲנָקִים רָאִינוּ שָׁם: לֹאן אֲנַחְנָא סְלָקִין. אֲחַנָּא
 תַּבְרוּ יֵת לַבְּנָא לְמִימַר. עִם רַב וְתַקִּיף מִנְּנָא. קְרוּיִן. רַבְרַבָּן וּכְרִיכָן עַד
 צִית שְׁמִיָּא. וְאִף בְּנֵי גַבְרָא חֲזִינָא תַּמָּן: ❀ טַלְוִיטִיר בְּסַפְרֵי הַיָּמִין ❀ כִּי וְאָמַר
 אֲלֵכֶם לֹא־תַעֲרִצוּן וְלֹא־תִירָאוּן מֵהֶם: וְאָמַרְתִּי
 לְכוּן. לֹא תַתְּבַרוּן וְלֹא תַדְחִלוּן מִנְּהוּן: לִי יְהוּזָה אֱלֹהֵיכֶם
 הַהִלֵּךְ לְפָנֵיכֶם הוּא יִלְחַם לָכֶם כָּל אֲשֶׁר
 עָשָׂה אֹתְכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכֶם: יי אֱלֹהֵכֹן דְּמַדְבַּר

— כס"י —

ממצרים לתת לנו את ארץ כנען: כס ערים
 גדלות ובצורות בשמים. דברו הכתובים
 לשון הבאי: כט לא תערצו. לשון שבירה
 בתרגומו, ודומה לו (אויז ל, ו) בערוץ נחלים
 לשבן, לשבור נחלים: לילחם ל'כם.
 בשבילכם:

משל למלך בשר ודם, שהיו לו שני בנים
 ויש לו שתי שדות אחת שלשקיא ואחת
 שלבעל, למי שהוא אוהב נותן שלשקיא
 ולמי שהוא שונא נותן לו שלבעל. ארץ
 מצרים שלשקיא היא שגילוס עולה ומשקה
 אותה, וארץ כנען שלבעל, והוציאנו

תפסיר רס"ג

לא) וְכִמָּא רֵאִיתָ פִּי אֱלֹהִים. אֵן אֱלֹהִים רַב־דְּחַמְלָה. כִּמָּא יַחְמַל אֱלֹהִים וְלֹדֵה אֲשַׁפְּאֵקָא. פִּי כָּל טְרִיק סִרְתָּם. אֱלֹהִים אֵן גִּיתָם אֱלֹהִים הִדְיָא אֲלִמְוִצִיעַ: לֵב) וְפִי הִדְיָא אֲלֵאמֹר. אֲפֵלֵא תּוֹמְנוֹן. בְּאֵלֵה רַבְכֶּם: לֵב) אֲלֵסְאִיר נִוְרָה אֲמֵאמְכֶם פִּי אֲלֵטְרִיק. לִיצֵלַח לְכֶם מְכַאנָא לְנִזְוִלְכֶם. וּבְאֵלְנָאר לִילָא. לִידְלַכֶּם אֲלֵטְרִיק אֲלֵדִי תַסְלִכֻנְהָ. וּבְאֵלְגִמָּאם נְהֵאֲרָא: לֵד) תִּים סְמַע אֱלֹהִים כְּלֵאמְכֶם פְּסֻכִּיט

קְדָמִיכֹן. מִימְרֵיהּ יִגִּיחַ לְכֹן. כְּכֵל. דְּעֵבֵד עִמְכֹן. בְּמַצְרִים לְעֵינִיכֹן: **וּבַמִּדְבָר אֲשֶׁר רֵאִיתָ אֲשֶׁר נִשְׁאַף יְהוָה אֵלֶיךָ כַּאֲשֶׁר יִשָּׂא אִישׁ אֶת־בְּנוֹ בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הִלַּכְתֶּם עַד־בְּאֵכֶם עַד־הַמָּקוֹם הַזֶּה:** וּבַמִּדְבָּרָא דְחִזִּיתָא. דְּסוּבְרָךְ יִי אֲלֵהָךְ. כִּמָּא דְמַסוּבֵר גּוּבְרָא יְתָ בְרִיהָ. בְּכָל אֹרְחָא דִּהְלִיכְתוּן. עַד מִיתִיכֹן עַד

אתרא הדין: לֵב) וּבַדְבָר הַזֶּה אֵינְכֶם מֵאֲמִינִם בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: וּבַפְתִּיחֵי דִּינִי. לִיתִיכֹן מְהִימְנִין. בְּמִמְרָא דִּי אֱלֹהִים: לֵב) הַהֵלֶךְ לְפָנֶיכֶם בְּדֶרֶךְ לְתוֹר לְכֶם מָקוֹם לְחַנְתְּכֶם בָּאִשׁ | לִילָה לְרֵאֲתֶכֶם בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ־בָהּ וּבְעַנְנֵי יוֹמָם: דְּמִדְבַר קְדָמִיכֹן בְּאֹרְחָא. לְאֲתַקְנָא לְכֹן. אֲתֵר בֵּית מְשִׁרֵי לְאֲשֶׁר־יִתְכֹן. בְּעַמּוּדָא דְאִישְׁתָּא בְּלִילִיא. לְאֲחֻזִּיִּיתְכֹן בְּאֹרְחָא דְתֵהֲכֹן בָּהּ. וּבְעַמּוּדָא דְעַנְנָא בִּימָמָא: לֵד) וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹל דְּבִרְיֶיכֶם וַיִּקְצֹף

— כש"י —

בְּאֵן לְסֻטִים לְשִׁבוּתוֹ וְכוּ': לֵב) וּבַדְבָר הַזֶּה. שְׁהוּא מְבַטְיַחְכֶם לְהִבְיָאֲכֶם אֶל הָאָרֶץ. אֵינְכֶם מֵאֲמִינִים בּוּ: לֵב) לְרֵאֲוֹתְכֶם. כִּמּוֹ לְהִרְאֹתְכֶם. וְכֵן (שְׁמוֹת יג, כ) לְנַחֲוֹתֶם הַדֶּרֶךְ, וְכֵן (תְּהִלִּים כו, ז) לְשִׁמְעַת בְּקוֹל תוֹדֵה, וְכֵן (מְלִכִים ז' ט, טו) לְלַכְתָּ לְגִיד [לְהַגִּיד] בִּיזְרַעְאֵל (לְגִיד כְּתִיב, לְכָגִיד קְרִי):

לֵב) וּבַמִּדְבָּר אֲשֶׁר רֵאִיתָ. מוּסַב עַל מְקָרָא שְׁלִמְעָלָה הִמְנוֹ (פְּסוּק ל), כְּכֵל אֲשֶׁר עֲשָׂה אֲתֶכֶם בְּמַצְרִים, וְעֲשָׂה אֵף בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר רֵאִיתָ אֲשֶׁר נִשְׁאַף וְגוּ': כַּאֲשֶׁר יִשָּׂא אִישׁ אֶת בְּנוֹ. כִּמּוֹ שְׁפִירִשְׁתִּי אֲצֵל (שְׁמוֹת יד, יט) וַיִּסַּע מִלְּאָף הָאֱלֹהִים הַחֹלֶף לְפָנָי מִחֲנֹה יִשְׂרָאֵל וְגוּ'. מְשַׁל לְמַהֲלָךְ בְּדֶרֶךְ וּבְנוֹ לְפָנָי

תפסיר רס"ג

ואקסם קאילא: לה) אן רֵאָא רָגַל מִן הַוְלָאֵי אֲלֵנָאס. הָדִיא אֲלֵגִיל אֲלֵרְדִי. אֲלֵבֶלֶד אֲלֵגִיד. אֲלֵדִי קִסְמַת בְּאֵעֲטֵאִיה לְאֲבֵאִיכֶם: לו) סוּא פֶלֶב אֲבִן יִפְנֵה פֶאֶנְהָ יִרְאֵהָ. וְלֵה אֵעִי אֲלֵבֶלֶד. אֲלֵדִי סִלְפָה וְלִבְנִיהָ. לְמֵא אֲתַבַּע טֵאֵעָה אֲלֵלֵהָ: לז) וְעֵלִי אֵיִצֵּא וְגַד אֲלֵלֵהָ. בְּסִבֵּב מֵא תִדֵּת אֵד תֵּאֲכִירְתֶּם. וְקֵאל אַנְתְּ אֵיִצֵּא לֹא תִדְכִּיל אֵלִי תִים: לח) בֵּל יְהוֹשֻׁעַ אֲבִן נוֹן אֲלֵקֵאִים בֵּין יִדִּיד. הוּ יִדְכִּלְהָא. פֶּאֶשְׁדֵּדְהָ. פֶּאֶנְהָ יוֹדֵתִיָּהָ לְבִנֵי אֲסֵרֵאִיל: לט) וְאֵטְפֵאלְכֶם אֲלֵדִי

וַיִּשְׁבַּע לֵאמֹר: וּשְׁמִיעַ קָדָם יי ית
 קל פִּתְגָמִיכוֹן. וּרְגִזוּ וְקִים לְמִימֵר:
 לֵה אִם-יִרְאֶה אִישׁ בְּאֲנָשִׁים
 הָאֵלֶּה הַדְּוֹר הָרַע הַזֶּה אֶת
 הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר
 נִשְׁבַּעְתִּי לְתַת לְאֲבֹתֵיכֶם:
 אִם יִחֹי גֵבֵר בְּגוֹבְרֵיָא הָאֵלִין. דְּרֵא
 בִּישָׂא הָדִין. ית ארעא טבתא. דְּקִימִית.
 לְמַתָּן לְאֲבֹהֵתְכוֹן: לז זולתי פֶלֶב
 בֵּין-יִפְנֵה הוּא יִרְאֵנָה וְלוֹ-
 אַתָּן אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר
 דִּרְדַּבְּהָ וּלְבִנָיו יַעַן אֲשֶׁר מֵלֵא אַחֲרֵי יְהוָה:
 אֲלֵהִין. פֶּלֶב בֵּר יִפְנֵה הוּא יִחֹזִינָה. וְלִיה אַתָּן ית ארעא. דִּדְרַךְ בֵּה
 וּלְבִנוֹהִי. חֵלְף. דְּאֵשְׁלִים בְּתֵר דְּחֵלְתָא דִּי: לז גִּם-בִּי הַתְּאֲנָף
 יְהוָה בְּגִלְלֵכֶם לֵאמֹר גִּם-אַתָּה לֹא-תֵבֵא שֵׁם:
 אֵף עֲלֵי הוּה רְגִזוּ מִן קָדָם יי. בְּדִילְכוֹן לְמִימֵר. אֵף אֵת לֹא תִיעוֹל לְתַמָּן:
 לח יְהוֹשֻׁעַ בֵּין-נוֹן הָעֵמֶד לְפָנֶיךָ הוּא יֵבֵא שְׁמֵהָ
 אַתָּו חֵזֶק בִּי-הוּא יִנְחַלְנָה אֶת יִשְׂרָאֵל: יְהוֹשֻׁעַ בֵּר
 נוֹן דְּקֵאִים קְדָמְךָ. הוּא יַעוֹל לְתַמָּן. יְתִיָּה תִקְוִי. אֵרִי הוּא יִחְסַנְנָה
 לְיִשְׂרָאֵל: (רביעי) לט וְטַפְכֶם אֲשֶׁר אִמַּרְתֶּם לְבִז

— כס"י —

לו אֲשֶׁר דִּרְדַבְּהָ. חֵבְרוֹן. שְׁנֵאֲמֵר (כמזכר יג, כז) וְיֵבֵא עַד חֵבְרוֹן: לו הַתְּאֲנָף. נְתַמְלָא רוֹגֵן:

זולק הדקדוק: לה הוּא יֵבֵא שְׁמֵהָ. תִיבַת יבא לעיל. עי"ל פרשת כי תצא פסוק לא יבא לו:

תפסיר רס"ג

תוודקמתם אנהם יפנו ג'נימה.
ובניכם. אלדי הם אליום לא
יערפון כיר ושר לאלחרב. הם
ידכ'לונגהא. ולהם אעטיהא.
פיחוזונגהא: (ט) ואמא אנתם
פולו. וארחלו אלי אלבר טריק
בחר אלקלום: (מא) פאגבתם
וקלתם לי. קוד אכ'טאנא ללה.
נחן נצעד ונחארב אלהא.
כמא יאמרנא אללה רבנא.
פתקלד כל ואחד מנכם אלה
חרבה. ובאדרתם (י"ג)
ואנעמתם) לתצעדו אלגבל:
(מב) פקאל אללה לי. קל להם
לא תצעדו ולא תחארבויהם.

יְהִיָּה וּבְנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־
יָדְעוּ הַיּוֹם טוֹב וְרַע הֵמָּה
יָבֹאוּ שָׂמָּה וְלֵהֶם אֶתְנֶנָּה
וְהֵם יִירְשׁוּהָ: וְטַפְלֵכֶן דְּאָמַרְתֶּן
לְבָזָא יְהוֹן. וּבְנֵיכֶן. דְּלֹא יָדְעוּ יוֹמָא דִּין
טַב וּבִישׁ. אַנּוּן יַעֲלוּן לְתַמּוּן. וְלֵהוּן
אֶתְנֶנָּה. וְאַנּוּן יִרְתוּנָה: מ וְאַתֶּם פְּנֹו
לְכֶם וּסְעוּ הַמִּדְבָּרָה דְרָדָּה
יַם־סוּף: וְאַתּוּן אֶתְפְּנֹו לְכוּן.
וְטוּלוּ לְמִדְבָּרָא אֹרַח יַמָּא דְסוּף:
מא וְתַעֲנוּ | וְתֹאמְרוּ אֵלַי

חֲטֵאנוּ לִיהוָה אֲנַחְנוּ נַעֲלָה וְנִלְחַמְנוּ כְּכֹל
אֲשֶׁר־צִוְנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וַתַּחֲגְרוּ אִישׁ אֶת־כַּלֵּי
מִלְחָמָתוֹ וַתַּהֲיֵנוּ לַעֲלֹת הַהָרָה: וְאַתִּיבַתּוּן וְאָמַרְתֶּן
לִי. חֲבָנָא קָדָם יי. אֲנַחְנָא נִסְק וּנְגִיחַ קָרֵב. כְּכֹל דְּפַקְדְנָא יי אֱלֹהֵנָא.
וְזָרִיתּוּן. גְּבַר יַת מְנֵי קָרְבִיָּה. וְשָׂרִיתּוּן לְמַסַּק לְטוּרָא: מב וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֵלַי אָמַר לָהֶם לֹא תַעֲלוּ וְלֹא־תִלְחַמּוּ

— כ"ט —

עתה המשכו לצד הים ותסבבו את הר
שעיר כל דרומו מן המערב למזרח:
מא ותהינו. לשון (במדכ יד, מ) הננו ועלינו
אל המקום, זה הלשון שאמרתם, לשון הן,
כלומר נודמנתם: מ לא תעלו. לא עליה
תהא לכם, אלא ירידה:

מ פנו לכם. אמרתי להעביר אתכם דרך
רוחב ארץ אדום לצד צפון לכנס לארץ,
קלקלתם וגרמתם לכם עכוב: פנו לכם.
לאחוריתכם ותלכו במדבר לצד ים סוף.
שהמדבר שהיו הולכים בו לדרומו שלהר
שעיר, היה מפסיק בין ים סוף להר שעיר,

תפסיד רס"ג

פָּאָנִי לִיס מַעֲכֶם. וְלֹא תִנְהַזְמוּ. בֵּין יָדַי אֲעֲדַאֲיֶכֶם: (נג) פְּקֻלַת לֶכֶם דִּיאַלְדִּי וְלֹם תִּקְבְּלוּ. בַּל כִּיאַלְפַתֶם אֲמַר אֱלֹהֵי. וּתְנַקְּחֶתֶם עָלַי צְעוּד אֱלֹגְבֵל: (מד) וְכִרְג אֱלֹאֲמוֹרִיִּין. אֱלִמְקִימִין פִּי דִיאַלְדִּי אֱלֹגְבֵל תִּלְקַאֲכֶם. פְּכָלְבוֹכֶם כְּמֵא יִלְסַע אֲלַנְחַל. וְחֲטֻמוֹכֶם. מִן סַעִיר אֱלִי חֲרָמָה: (מה) פְּרָגַעְתֶּם בְּאֲכִיִּין בֵּין יָדַי אֱלֹהֵי. וְלֹם יִסְמַע צוֹתְכֶם. וְלֹם אֲגַאֲבֶכֶם: (מו) פְּאֲקַמְתֶּם פִּי רְקִים מִדָּה טוֹיִלָה. שְׂבִיחַ פְּסֵאִיר מֵא אֲקַמְתֶּם:

כִּי אֵינְנִי בְּקֶרְבְּכֶם וְלֹא תִנְגַּפוּ לִפְנֵי אֵיבֵיכֶם: וְאָמַר יי לִי. אֵימַר לְהוֹן לֹא תִסְקוֹן וְלֹא תִגִּיחוֹן קֶרֶב. אֲרִי לִית שְׂכִינָתִי בִינִיכּוֹן. וְלֹא תִתְבְּרוּן. קָדַם בְּעָלִי דְבְּבִיכּוֹן: **וְאֲדַבֵּר אֵלֵיכֶם וְלֹא שְׁמַעְתֶּם וַתִּמְרוּ אֶת־פִּי יְהוָה וַתִּזְדּוּ וַתַּעֲלוּ הַהָרָה:** וּמְלִילִית עִמְכוֹן וְלֹא קִבִּילְתוֹן. וְסֶרְבַתוֹן עַל מִימְרָא דִּיִּי. וְאַרְשַׁעְתוֹן וְסִלִּיקְתוֹן לְטוֹרָא: **מִדֵּי וַיֵּצֵא הָאֱמֹרִי**

הַיֵּשֶׁב בְּהַר הַהוּא לְקַרְאֲתְכֶם וַיִּרְדְּפוּ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים וַיִּכְתּוּ אֶתְכֶם בְּשַׁעִיר עַד־חֲרָמָה: וּנְפַק אֲמוֹרָאָה. דִּיתִיב בְּטוֹרָא הַהוּא לְקַדְמוֹתְכוֹן. וְרִדְפוּ יִתְכוֹן. כְּמֵא דְנִתְזוֹן דְּבִרְיָתָא. וְטִרְדוּ יִתְכוֹן. בְּשַׁעִיר עַד חֲרָמָה: **מִדֵּי וַתָּשְׁבוּ וַתִּבְכוּ לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא־שָׁמַע יְהוָה בְּקִלְכֶם וְלֹא הֶאֱזִין אֵלֵיכֶם:** וַתִּבְתּוֹן וּבְכִיתוֹן קָדַם יי. וְלֹא קִבִּיל יי צְלוֹתְכוֹן. וְלֹא אֲצִית לְמִלִּיכּוֹן: **מִדֵּי וַתָּשְׁבוּ בְּקֹדֶשׁ יָמִים רַבִּים כִּי־יָמִים אֲשֶׁר יִשְׁבַתֶּם:** וַיִּתִּיבְתוֹן בְּרַקִּים

— כש"י —

מִד כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים. מִדֵּי הַדְּבֻרָה הַזֹּאת כְּשֶׁהִיא מְכַה אֶת הָאָדָם מִיַּד מִתְּדָה, אִף הֵם כְּשֶׁהָיוּ נוֹגְעִים בְּכֶם מִיַּד מִתִּים: מִכ וְלֹא שָׁמַע ה' בְּקִלְכֶם. כְּבִיכּוֹל עֲשִׂיתֶם מִדֵּת רַחֲמִיו, כְּאֵלֹי אֲבֹרִי: מו וַתָּשְׁבוּ בְּקֹדֶשׁ יָמִים רַבִּים. תִּשַׁע עֶשְׂרֵה שָׁנָה, שְׁנֵאֲמַר כִּי־יָמִים אֲשֶׁר יִשְׁבַתֶּם בְּשַׁאֲר הַמִּסְעוֹת וְהֵם הָיוּ שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה, תִּשַׁע עֶשְׂרֵה מֵהֶם עָשׂוּ

תפסיר רס"ג

ב א תם ולינא ורחלנא פי אלבר טריק בחר אלקלום. כמא אמרני אללה. ואסתדרנא גבל סעיר מדה טוילה: ב פקאל אללה לי קאילא: ג חסבכם מן אלאחאטה בהדיא אלגבל. ולן ענה שמאלא: ד ומר קומך וקל להם. אנתם גאיזון. פי תכם אכזותכם בני עשו. אלמקימין בסעיר. פיכאפוקם. ואחדירו

יומין סגיאין: פיומיא דיתיבתון:

ב ונפן ונסע המדברה
דרך ים סוף באשר דבר
יהוה אלי ונסב את הר
שעיר ימים רבים: ואתפנינא ונטלנא למדברא אורח ימא דסוף. כמא דמליל יי עמי. ואקיפנא ית טורא דשעיר יומין סגיאין: **ס רביעית** בספרי תימן **ף (חמישי)**

ב ויאמר יהוה אלי לאמר: ואמר יי לי למימר:
 ג רב לכם סב את ההר הזה פנו לכם צפנה:
 סגי לבון. דאקפתון ית טורא הדין. אתפנו לבון לצפונא:
 ד ואת העם צו לאמר אתם עברים בגבול
 אחיכם בני עשו הישבים בשעיר ויראו מכם
 ונשמרתם מאד: וית עמא פקיד למימר. אתון עברין. בתחום
 אחיכון בני עשו. דיתבין בשעיר. וידחלון מנכון. ותסתמרון לחדא:

כס"י

ממצרים שהוא במקצוע דרומית מערבית. משם היו הולכים לצד המזרח: ונסב את הר שעיר. כל דרומו עד ארץ מואב: ג פנו לכם צפנה. סובו לכם לרוח מזרחית מן הדרום לצפון, ופניכם לצפון, נמצאו הולכין את רוח מזרחית. וזהו שנאמר (שופטים יא, יט) ויבא ממזרח שמש לארץ מואב: ד ונשמרתם מאד. ומחו השמירה, (פסוק ט) אל תתגרו בם:

בקדש ותשע עשרה שנה הולכים ומטורפים וחרו לקדש, כמו שנאמר (זמזכ לז, יג) ויניעם במדבר. כן מצאתי בסדר עולם:
 ב ונפן ונסע המדברה. אלו לא חטאו היו עוברים דרך הר שעיר לפנס לארץ מן דרומו לצפון, ובשביל שקלקלו הפכו לצד המדבר שהוא בין ים סוף לדרומו של הר שעיר, והלכו אצל דרומו מן המערב למזרח דרך ים סוף. דרך יציאתן

שמך המור (6) ונפן. באזלא. לא באתי ברוב התיגאן. וכן המנהג.

תפסיר רס"ג

גדא: (ה) לא תתחדשו בהם. לאני לים אעטיכם מן בלדיהם. ולא וטי קדם. לאן גבל סעיר. קד אעטיתה לעשו וראתיה: (ו) בל אשתרו מנהם. טעאמא בתמן פכלודה. ואיציא מאא פאשרבוה: (ז) לאן אללה רבך קד בארד לך פי גמיע אעמלך. ואחסן אליך ענד מסירך פי הדיא אלבר אלעצים. פהדיא ארבעין סנה. אללה רבך מעד. למ יעווד שייא:

ה אל-תתגרו בם כי לא-
אתן לכם מארצם עד מדרך-
כף-רגל כי-ירשה לעשו
נתתי את-הר שעיר:
לא תתגרן בהון. ארי לא אתין
לכון מארעהון. עד מדרך פרסת
רגל. ארי ירותא לעשו. יהבית
ית טורא דשעיר: ו אכל תשברו
מאתם בכסף ואכלתם

וגם-מים תכרו מאתם בכסף ושתיתם: עבדא
תזבנון מנהון. בכספא ותיכלון. ואף מיא תזבנון מנהון. בכספא
ותשתון: ו כי יהוה אלהיך ברכך בכל מעשה
ידך ידע לכתך את-המדבר הגדל הזה זה |
ארבעים שנה יהוה אלהיך עמך לא חסרת
דבר: ארי יי אלהך ברכך. בכל עובדי ידך. סופיק לך צורכך
במהכך. ית מדברא רבא הדין. דנן ארבעין שנין.

— רס"י —

לבני לוט, בשכר שהלך אתו למצרים
ושתק על מה שהיה אומר על אשתו. אחותי
היא, עשאו כבנו: ותכרו. לשון מקח. וכן
(נחשית ג, ט) אשר פריתי לי, שפן בכרכי
הים קורין למכירה פירה: ז כי ה' אלהיך
ברכך. לפיכך לא תכפו את טובתו
להראות פאלו אתם עניים, אלא הראו
עצמכם עשירים:

ס עד מדרך כף רגל. אפלו מדרך כף רגל,
כלומר אפלו דריסת הרגל איני מרשה
לכם לעבור בארצם שלא ברשות. ומדרשי
אגדה, עד שיבא יום דריסת כף רגל על הר
הזיתים שנאמר (זכייח יז, ז) ועמדו רגליו וגוי:
ירשה לעשו. מאבריהם, עשרה עממים
נתתי לו, שבעה לכם וקיני וקנזי וקדמוני הן
עמון ומואב ושעיר, אחד מהם לעשו והשנים

וזלק הדקדוק: ה אל תתגרו. מלרע וכ"כ א"ת:

שמך רמור (ו) וגם-מים. תיבת מים באזלא ברוב התנאן. וכן המנהג.

תפסיר רס"ג

(ח) פגזנא מן אכזותנא בני עשו. אלמקימין בסעיר. מן טריק אלפידא. ואילת ועציון גבר. וולינא ורחלנא. טריק בדידה מואב: ט) פקאל אלה לי. לא תתאצר אלמואביין. ולא תתחדש בהם לאלתר. פאני לא אעטיכם מן בלדהם תווא. אד' לבני לוט קד געלת ער וראתיה: י) וכאן אלתיובין אקאמו בהא קבלהם. קום כביר כתיב ורפיע פאלגבארין:

מימרא דיי אלהך בסעודך. לא חסרתא מדעם: ה ונעבר מאת אחינו בני עשו הישבים בשעיר מדרך הערבה מאילת ומעציון גבר ס ונפן ונעבר דרך מדבר מואב: ועברנא מלות אחנא בני עשו. דיתבין בשעיר. מאורח מישרא. מאילת ומעציון גבר. ואתפנינא ועברנא. אורח מדברא דמואב: ט ויאמר יהוה אלי

אל-תצר את-מואב ואל-תתגר בם מלחמה כי לא-אתן לך מארצו ירשה כי לבני-לוט נתתי את ער ירשה: ואמר יי לי. לא תצור על מואבאי. ולא תתגרי למעבד עמהון קרב. ארי. לא אתין לך מארעהון ירותא. ארי לבני לוט. יהבית ית לחית ירותא: ה האמים לפנים ישובו בה עם גדול ורב ורם פענקים: אימתני מלקדמין יתיבו בה. עם רב וסגי. ותקיף בגבריא:

— כט"י —

בשכר צניעות אדם שלא פרסמה על אביה כמו שעשתה הבכירה, שקראה שם בנה, מואב: ער. שם המדינה: י האמים לפנים וגי. אתה סבור שזו ארץ רפאים שנתתי לו לאברהם לפי שהאמים שהם רפאים ישובו בה לפנים, אבל לא זו היא כי אותם רפאים הורשתי מפני בני לוט והושבתים תחתם:

ח ונפן ונעבר. לצד צפון, הפכנו פנים להלוך רוח מזרחית: ט ואל תתגר וגוי. לא אסר להם על מואב אלא מלחמה, אבל מיראים היו אותם ונראים להם כשהם מזוינים, לפיכך פתיב (במדבר כג, ג) ויגר מואב מפני העם שהיו שוללים ובוזזים אותם. אבל בבני עמון נאמר (פסוק יט) ואל תתגר בם, שום גרוי,

תפסיר רס"ג

יא) והם איצ"א יחסבון שג'עא כאלגבארין. ואלמואבין. יסמונהם אל- היובין: יב) ואמא פי סעיר. פאקאם אלחורין קבל בני עשו. חתי אתו פקרצ'והם. ואנפד'והם מן בין ידיהם. ואקאמו מכאנהם. כמא צנע אל אסראיל בפעץ חוזה. אלד'י אעטאהם אללה: יג) אלאן. קומו. ואעברו ואד זרד. פעברנאה: יד) ופאנת גמלה אללאייאם. מנד' סרנא מן רקים ברנע. אלי' אן עברנא ואד זרד. תמאניה ות'לאתין סנה. אלי' אן פני גמיע אלקום

רפאים יחשבו אף-הם
בענקים והמאבים יקראו
להם אמים: גבר'א. מתחשבין אף
אנון בגבר'א. ומואבאי קרן להון
אימתני: ובשעיר ישובו
החרים לפנים ובני עשו
יירשום וישמידום מפניהם
וישובו תחתם כאשר עשה
ישראל לארץ ירשתו
אשר-נתן יהוה להם: ובשעיר.

יתיבו חוראי מלקדמין. ובני עשו תריכונון. ושיציאונון מן קדמיהון. ויתיבו באתרהון. כמא דעבד ישראל. לארע ירותתיה. דיהב יי להון:

עֲתָה קוּמוּ וְעִבְרוּ לָכֶם אֶת-נַחַל

❖ חמדישי בספרי תימן ❖

זָרְד וְנַעֲבַר אֶת-נַחַל זָרְד: פֶּעַן. קוּמוּ. וְעִבְרוּ לְכוּן יַת

נַחֲלָא דְזָרְד. וְעִבְרָנָא יַת נַחֲלָא דְזָרְד: וְהַיְמִים אֲשֶׁר-

הִלְכְנוּ | מִקְדָּשׁ בְּרַנַּע עַד אֲשֶׁר-עִבְרָנוּ אֶת-

נַחֲלֵ זָרְד שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה עַד-תָּם כָּל-

הַדֹּר אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה מִקְרֵב הַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר

— רס"י —

וכן (פסוק יב) ובשעיר ישובו החרים ונתתים לבני עשו: יב יירשום. לשון הוה, כלומר נתתי בהם כח שהיו מורשים אותם והולכים:

יא רפאים יחשבו וגו'. רפאים היו נחשבים אותם אמים בענקים הנקראים רפאים על שם שכל הרואה אותם גדיו מתרפות: אמים. על שם שאימתם מטלת על הבריות.

תפסיר רס"ג

אלמחארבין מן אלמעספר.
 כמא קסם אללה עליהם:
 טו) ואפה מן ענד אללה חלת
 בהם. לאהאמתהם מן
 אלמעספר. אלי אן פניו:
 טז) פלמא פני גמיעהם מן
 בין אלאמה: יז) פקאל אללה
 לי קאילא: יח) אנת גאיו
 אליום. תכים מואב אלדי הו
 ער: יט) ותקרב מן בני
 עמון פלא תחאצרהם ולא
 תתחדש בהם. פאני לא
 אעטיד מן בלדהם חווא. אדי
 געלתהא לבני לוט חווא:

נִשְׁבַּע יְהוָה לָהֶם: וַיֹּמְיָא.
 דהליכנא מרקם גיאה. עד דעברנא ית
 נחלא דזרד. תלתין ותמני שנין. עד דסר
 כל דרא. גוברי מגיחי קרבא מגו
 משריתא. כמא דקים יי להון: טו) **וְגַם**
יַד-יְהוָה הִיְתָה בָּם לְהַמֵּם
מִקְרַב הַמַּחֲנֶה עַד תָּמָס:
 ואף מחא מן קדם יי הות בהון.
 לשיציותהון מגו משריתא. עד דשלימו:
 טז) **וַיְהִי כַּאֲשֶׁר-תָּמוּ כָּל-**
אֲנָשֵׁי הַמַּלְחָמָה לַמּוֹת

מִקְרַב הָעַם: וַהֲוָה כִּד שְׁלִימו. כל גוברי מגיחי קרבא. לממת
 מגו עמא: ס) **וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:** ומליל יי עמי
 למימר: יח) **אַתָּה עֵבֶר הַיּוֹם אֶת-גְּבוּל מוֹאָב אֶת-**
עַר: את עבר יומא דין. ית תחום מואב ית לחית: יט) **וְקִרְבַּתְ**
מוֹל בְּנֵי עַמּוֹן אֶל-תַּצְרֵם וְאֶל-תַּתְּגֵּר בָּם כִּי
לֹא-אֶתֶן מֵאֶרֶץ בְּנֵי-עַמּוֹן לְךָ יְרֵשָׁה כִּי לְבָנֵי-
לוֹט נִתְּתִיָּה יְרֵשָׁה: ותתקרב. לקביל בני עמון. לא תצור

— כס"י —

ישראל נזופים לא נתיחד עמו הדבור בלשון
 חבה פנים אל פנים וישוב הדעת. ללמדך.
 שאין השכינה שורה על הנביאים אלא
 בשביל ישראל: אנשי המלחמה. מן
 עשרים שנה היוצאים בצבא: יט) אתה
 עבר היום את גבול מואב וגו' וקרבת

טו) היתה בם. למחר ולקדם בתוך ארבעים
 שנה שלא יגרמו לבניהם עוד להתעבב
 במדבר: טז) ויהי כאשר תמו וגו'. וידבר
 ה' אלי וגו'. אבל משלוח המרגלים עד כאן
 לא נאמר בפרשה זו, וידבר, אלא ויאמר,
 ללמדך, שכל שלשים ושמנה שנה שהיו

תפסיר רס"ג

כ) והי תחשב איצ"א מן בלד אלגבארין. לאן אלגבאברה אקאמו בהא קבלהם. ואלעמונין יסמונהם ד"וי אלהים: כא) קום כפיר. רפיע כאלגבארין. אנפדהם אללה מן בין ידיהם. פקרציהם ואקאמו מכאנהם: כב) כמא צנע לבני עשו. אלמקימין בסעיר. אד' אנפד' אלחורין מן בין ידיהם. פקרציהם ואקאמו מכאנהם. אלי' הד'א אליום: כג) ואלעוין. אלמקימין ברפח אלי' ג'זה. ואלדמיאטיין אלדי' כ'רגו מן דמיאט. קרציהם ואקאמו מכאנהם:

עליהון ול'א תתגרי למעבד עמהון קרב. ארי לא אתין. מארע בני עמון לך ירותא. ארי לבני לוט יבתה ירותא:
כ ארץ רפאים תחשב אף
הוא רפאים ישבו בה
לפנים והעמנים יקראו להם
זמזמים: ארע גבריא מתחשבא אף
היא. גברין יתיבו בה מלקדמין. ועמונאי
קרן להון חשבני: כא עם גדול
ורב ורם פענקים וישמידם
יהוה מפניהם וירשם

וישבו תחתם: עם רב וסגי. ותקיף בגבריא. ושיצונון יי מן
קדמיהון. ותריכונון ויתיבו באתרהון: כב כאשר עשה לבני
עשו הישבים בשעיר אשר השמיד את-החרי
מפניהם וירשם וישבו תחתם עד היום הזה:
כמא דעבד לבני עשו. דיתבין בשעיר. דשיצי ית חוראי
מן קדמיהון. ותריכונון ויתיבו באתרהון. עד יומא הדין:
כג והעוים הישבים בחצרים עד-עזה כפתרים
היצאים מכפתר השמידם וישבו תחתם:

— רס"י —

מול בני עמון וגוי. מכאן שארץ עמון לצד צפון: כ ארץ רפאים תחשב. ארץ רפאים נחשבת אף היא לפי שהרפאים ישבו בה לפנים. אבל לא זו היא שנתתי לאברהם: כג והעוים הישבים בחצרים וגוי. עוים מפלשתים הם, שעמהם הם נחשבים בספר יהושע, שנאמר (יכושע יג, ג) חמשת סרני פלשתים העזתי והאשדודי האשקלוני הגתי

תפסיר רס"ג

כד) פְּקוּמוֹ וְאַרְחִלוּ. וְאַעֲבְרוּ
וְאֵד אֲרַנּוּן. אֲנַצֵּר קֹד אֶסְלַמַּת
פִּי יָדָךְ. סִיחּוֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבוֹן
אֱלֹאֲמוֹרִי. וּבְלִדָּה פֶּאֶבֶד
בְּקִרְצִיָּה וּתְחַדֵּשׁ בְּמַחֲאֲרֵבְתָּהּ:
כה) וּמִן הַדֵּיָא אֱלִיּוֹם. אֲבַתְּדִי
בְּאִיקָאֵע פּוֹעֵךְ וְכִיּוֹפֵךְ. פִּי קְלוֹב
אֱלֹאֲמִם. אֱלִדִּין תַּחַת גְּמִיעַ אֶל־
סְמֵא. פֶּאֶדִיא הֵם סְמֵעוּ כִּבְרָךְ.
רְגִזוּ וְאַרְתַּעְדוּ מִן בֵּין יָדָךְ:
כו) פְּבַעַתִּית בְּרֶסֶל מִן בְּרִיּוּיָה
קִדְמוֹת. אֱלִי סִיחּוֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבוֹן.
בְּסֵלָאם וּכְלָאם קֶאלוּ לָהּ:

וְעוֹאִי. דִּיתְבִּין בְּרַפִּיחַ עַד עֲזָה. קְפוּטְקֵאִי
דְנַפְקוּ מִקְפוּטְקֵאִי. שְׁצִיאֹנוּן וּתִיבוּ
בְּאַתְרֵהוּן: ❀ טַטְטֵד בְּסַפְרֵי תִימֵן ❀ כִּד קוֹמוֹ
סְעוּ וְעִבְרוּ אֶת־נַחַל אֲרַנּוּן
רְאֵה נְתַתִּי בְּיַדְךָ אֶת־סִיחּוֹן
מֶלֶךְ־חֶשְׁבוֹן הָאֲמֹרִי וְאֶת־
אֲרִצּוֹ הַחַל רֶשׁ וְהַתְּגַר בּוֹ
מִלְחָמָה: קוֹמוּ טוּלוּ. וְעִיבְרוּ יַת
נַחֲלָא דְאַרְנוֹן. חֲזִי דְמַסְרִית בְּיַדְךָ. יַת
סִיחּוֹן מִלְכָּא דְחֶשְׁבוֹן אֲמוֹרָאָה. וְיַת

אַרְעִיָּה שְׂרִי לְתַרְכוּתֵיהָ. וְתַתְּגַרִי לְמַעַבְד עַמִּיָּה קָרַב: כִּד הַיּוֹם
הַזֶּה אֶחָל תַּת פַּחְדְךָ וְיִרְאַתְךָ עַל־פְּנֵי הָעַמִּים
תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר יִשְׁמְעוֹן שְׁמֵעְךָ וְרַגְזוּ
וְחָלוּ מִפְּנֵיךָ: יוֹמָא הַדִּין. אֲשֶׁרִי לְמַתָּן זִיעַתְךָ וְדַחֲלַתְךָ. עַל אִפִּי
עַמִּמִּיא. דַּתְּחוּת כָּל שְׁמִיא. דִּישְׁמְעוֹן שְׁמֵעְךָ. וְיִזוּעוֹן וְיַתְּבִרוֹן מִן קְדָמְךָ:
כִּד וְאַשְׁלַח מִלְּאֲכִים מִמְּדַבְּר קְדָמוֹת אֶל־סִיחּוֹן
מֶלֶךְ חֶשְׁבוֹן דְּבַרִי שְׁלוֹם לֵאמֹר: וְשַׁלַּחִית אֲזַגְדִּין

— כ"ט —

וְהַעֲקֹרוּנִי וְהַעֲוִים. וּמִפְּנֵי הַשְּׁבוּעָה שְׁנִשְׁבַּע
אַבְרָהָם לְאַבְיִמֶלֶךְ לֹא יָכֵלוּ יִשְׂרָאֵל לְהוֹצִיא
אֲרָצָם מִיָּדָם, וְהִבְאִיתִי עֲלֵיהֶם כְּפַתּוּרִים
וְהִשְׁמִידוֹם וַיֵּשְׁבוּ תַחְתָּם, וְעַכְשָׁיו אַתֶּם
מַתְּרִים לְקַחְתָּהּ מִיָּדָם: כִּי תַחַת כָּל הַשָּׁמַיִם.
לְמוֹד שְׁעִמְדָּה חֲמָה לְמוֹשֶׁה בְּיוֹם מִלְחַמַת עוֹג
וְנוֹדַע הַדְּבַר תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם: כִּי מִמְּדַבְּר

קְדָמוֹת. אִף עַל פִּי שְׁלֵא צִוִּי הַמְּקוֹם לְקִרְא
לְסִיחּוֹן לְשְׁלוֹם, לְמִדְתִּי מִמְּדַבְּר סִינִי מִן
הַתּוֹרָה שְׁקַדְמָה לְעוֹלָם. בְּשִׁבְא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא לְתַנְּגָה לְיִשְׂרָאֵל חוּר אוֹתָהּ עַל עֲשׂוֹ
וְיִשְׁמַעְאֵל, וְגִלּוֹי לְפָנָיו שְׁלֵא יִקְבְּלוּהָ וְאִף עַל
פִּי כֵן פִּתַּח לָהֶם בְּשְׁלוֹם, אִף אֲנִי קְדָמְתִי אֶת
סִיחּוֹן בְּדְבַרִי שְׁלוֹם. דְּבַר אַחַר מִמְּדַבְּר

תפסיד רס"ג

כז) אריד אן אגוז פי בלדך. פי אלטריק אלגאדה נסיר. לא אמיל ימנה ולא יסרה: כח) טעאמא תמירני בת'מן פאכלה. ומאא תביעני בת'מן פאשרבה. ואעבר ברגלי פקט: כט) כמא צנעו לי בעץ בני עשו. אלמקימין בסעיר. ואלמואביון. אלמקימין בער. אלי אן אעבר אלארדן. אלי אלבלד. אלדי אללה רבנא מעטינאה: לו) ולם ישא סיחון מלך חשבון. אגאזתנא פי

ממדבר קדמות. לות סיחון מלכא דחשבון. פתגמי שלמא למימר: **אעברה בארץ בדרך** **בדרך אלך לא אסור ימין** **ושמאול:** אעבר בארעך. באורחא באורחא איזיל. לא אסטי לימינא ולשמאלא: **אכל בכסף תשברני ואכלתי ומים בכסף תתן לי ושתיתי רק אעברה ברגלי:** עבודא בכספא תזבין לי ואיכול. ומיא. בכספא תתין לי ואשתי. לחוד אעבר ברגלי: **כט כאשר עשו לי בני עשו הישבים בשעיר והמואבים הישבים בער עד אשר אעבר את הירדן אל הארץ אשר יהיה עלינו נתן לנו:** כמא דעברו לי בני עשו. דיתבין בשעיר. ומואבאי. דיתבין בלחית. עד דאעבר ית ירדנא. לארעא. די אללהנא יהיב לנא: **ל ולא אבה סיחון מלך חשבון העברנו בו כי הקשה יהוה אליך את רוחו ואמץ את לבבו למען תתו בידך פיום הזה:** ולא אבא. סיחון מלכא דחשבון.

— כס"י —

את עמי במתון: כט כאשר עשו לי בני עשו. לא לענן לעבור את ארצם אלא לענן מכר אוכל ומים: עד אשר אעבר את הירדן. מוסב על אעברה בארץ:

קדמות, מפר למדתי שקדמת לעולמך בדברים. יכול היית לשלוח ברק אחד ולשרוף את המצריים, אלא שלחתני מן המדבר אל פרעה לאמר (שמות כ, 6) שלח

תפסיר רס"ג

בלדה. לאן אלה רבד צעב רוחה. ושרד קלבה. לפי יסלמה בידד פמא תרי אליום: לא) פקאל אלה לו. אנציר קד בדיית אן אסלם פי ידד. סיחון ובלדה. פאבד בקרצה. וחז בלדה: לב) פכרג סיחון תלקאנא. חו וגמיע קומה. לאלחרב אלי יחי: לג) פאסלמה אלה רבנא. פי ידנא פקתלנאה. ובניה וסאיר קומה: לד) ופתחנא גמיע קראה פי דיאלד אלוקת. ואתלפנא מן

למשבקנא למעבר בתחומיה. ארי אקשי יי אלהך ית רוחיה. ותקיף ית לביה.

בדיל. לממסריה בידך פיומא הדין: ס

⊕ טַבְּרִיעַי בְּסַפְרֵי תִימֹן ⊕ (ששי) לא ויאמר

יהוה אלי ראה החלתי תת

לפניך את-סיחון ואת-

ארצו החל רש לרשת

את-ארצו: ואמר יי לי חזי.

דשריתי לממסר קדמך. ית סיחון וית

ארעיה. שרי לתרכותיה. למירת ית

ארעיה: לב ויצא סיחון לקראתנו הוא וכל-עמו

למלחמה יהצה: ונפק סיחון לקדמותנא. הוא וכל עמיה.

לאגחא קרבא ליהי: לג ויהנהו יהוה אלהינו לפנינו

ונך אתו ואת-בניו ואת-כל-עמו: ומסריה. יי אלהנא

קדמנא. ומחנא יתיה. וית בנוהי וית כל עמיה: לד ונלכד

את-כל-עריו בעת ההוא ונחרם את-כל-עיר

מתם והנשים והטף לא השארנו שריד:

— כס"י —

לא החלתי תת לפניך. כפה שר שלאמורים שלמעלה תחת רגליו של משה והדריכו על צוארו: לב ויצא סיחון. לא שלח בשביל עוג לעזור לו. ללמדך שלא היו צריכים זה לזה: לג ואת בניו. בנו פתיב.

זלק הדקדוק: לא החל רש. בחסרון היו"ד פ"א הפעל. והראוי בפתח לגזירת פעל ונקמץ מפני הזקף (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

וכבשנא ית כל קרווהי בעדנא ההוא.
 וגמרנא ית כל קרויא גובריא. ונשיא
 וטפלא. לא אשארנא משיזיב: לה רק
הבהמה בזנו לנו ושלל
הערים אשר לכדנו: לחוד
 בעירא בזנא לנא. ועדי קרויא דכבשנא:
 מערער אשר על-שפת-
 נחל ארנן והעיר אשר
 בנחל ועד-הגלעד לא
 היתה קריה אשר שגבה
ממנו את-הכל נתן יהוה אלהינו לפנינו:
 מערוער. דעל פיה נחלא דארנן. וקרתא דבנחלא ועד גלעד. לא הות
 קרתא. דתקיפת מננא. ית כולא. מסר. יי אלהנא קדמנא: לה רק
אל-ארץ בני-עמון לא קרבת כל-יד נחל יבק
וערי ההר וכל אשר-צוה יהוה אלהינו: לחוד.
 לארע בני עמון לא קריבתא. כל פיה. נחל יבקא וקרוי טורא. וכל
 דפקיד יי אלהנא: ג ונפן ונעל דרד הבשן ויצא
עוג מלך-הבשן לקראתנו הוא וכל-עמו

כל קריה אלהט. ואלנסא
 ואלאטפאל. למ נבק שרידא:
 (לה) וגנמנא כל בהימה. וסלב
 אלקרא אלדי פתחנאה:
 (לו) מן ערוער. אלדי עלי שאט
 ואד ארנן. ואלקריה אלדי פי
 אלוואד ואלוי גרש. למ תבק
 קריה מנעת מנא. כל אלכל.
 אסלמה אללה רבנא פי
 אידינא: (לז) ערא אלי בלד בני
 עמון פאנד למ תקרבה. פגמיע
 שאט ואד יבק וקרא אלגבל.
 וסאיר מא נהאנא ענה אללה
 רבנא: ג א) תים ולינא וצעדנא.

— רס"י —

בהמה ובגדים ולא נטלו כי אם כסף וזהב. כל אצל נחל יבוק: וכל אשר צוה ה'
 לכה נאמר (דברים ג, ז) בזנו לנו לשון ביוזן. אלהינו. שלא לכבוש, הנחנו:
 כך נדרש בספרי בפרשת (במדבר כה, ו) וישב ישראל בשטים: לו כל יד נחל יבק. ג ונפן ונעל. כל צד צפון הוא עליה:

וזלק הדקדוק: לו את-הכל. פילג את הכל רביע (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

טריק אלבתינייה. פכירג עוג
מלך אלבתינייה תלקאנא. הו
וגמיע קומה. לאלחרב אלי
אדראעאת: ב) פקאל אללה לי
לא תכיאפה. פאני קד אסלמתה
פי ידך. וגמיע קומה ובלדה.
ואצנע בה. כמא צנעת. בסיחון
מלך אלאמוריון. אלמקים פי
חשבון: ג) פאסלם אללה רבנא
פי אידינא. איציא עוג מלך
אלבתינייה וגמיע קומה.
פקתלנאדם. חתי לם נבק לה
שרידא: ד) ופתחנא גמיע
קראה פי דיאלך אלוקת. לם

למלחמה אדרעי: ואתפנינא
וסליקנא. לאורח מתנן. ונפק עוג מלכא
דמתנן לקדמותנא. הוא וכל עמיה.
לאגחא קרבא לאדרעי: ב ויאמר
יהוה אלי אל-תירא אתו
כי בידך נתתי אתו ואת-
כל-עמו ואת-ארצו ועשית
לו כאשר עשית לסיחון
מלך האמרי אשר יושב
בחשבון: ואמר יי לי לא תדחל

מניה. ארי בידך. מסרית יתיה. וית כל עמיה וית ארעיה. ותעביד ליה.
כמא דעבדתא. לסיחון מלכא אמוראה. דיתיב בחשבון: ג ויתן
יהוה אלינו בידנו גם את-עוג מלך הבשן
ואת-כל-עמו ונפיהו עד-בלתי השאיר-לו
שריד: ומסר יי אלהנא בידנא. אף. ית עוג מלכא דמתנן וית כל
עמיה. ומחינהי. עד דלא אשתאר ליה משוייב: ד ונלכד את-
כל עריו בעת ההוא לא היתה קריה אשר
לא-לקחנו מאתם ששים עיר כל-חבל ארגב

— כש"י —

ארגב. מתרגמןן בית פלך טרכונא. וראיתי
תרגום ירושלמי, במגלת אסתר קורא פלטין
טרכונין. למדתי חבל ארגוב הפרכיא, היכל
מלך, כלומר שהמלכות נקראת על שמה.

ז אל תירא אתו. ובסיחון לא הצרך לומר
אל תירא אתו, אלא מתירא הוה משה שלא
תעמוד לו זכות ששמש לאברהם שנאמר
(בראשית יד, יג) ויבא הפליט, והוא עוג: ד חבל

תפסיר רס"ג

ממלכת עוג בפֿשן: וכבֿשנא

ית פֿל קרוֹוהי בֿעֶדנא ההוא. לא הות
קרתא. דלא נסיבנא מנהון. שתיין קרוין
פֿל בית פֿלך טֿרכונא. מלכותיה דעוג

במתנן: **פֿל-אלה ערים**

בצרת חומה גבהה דלתים

ובריח לבד מערי הפרזי

הרבה מאד: פֿל אלין קרוין

פֿריכן. מקפן שור רם דילהון דשין
ועברין. פֿר. מקרוי פֿצחיא דסגיאן

לחדא: **ונחרם אותם כאשר**

עשינו לסיחון מלך חשבון החרם פֿל-עיר מתם

הנשים והטף: וגמרנא יתהון. כמא דעבדנא. לסיחון מלכא

דחשבון. גמרנא ית פֿל קרויא גובריא. נשיא וטפלא: **וכל-**

הבהמה ושׁלל הערים בזונו לנו: וכל בעירא. ועדי

קרויא בזנא לנא: **ונקח בעת ההוא את-הארץ**

מיד שני מלכי האמרי אשר בעבר הירדן

מנחל ארנן עד-הר חרמון: ונסיבנא. בֿעֶדנא ההוא ית

תבין קרייה. לם נאכדיהא
מנהם. מן דיאלך סתין קרייה פֿל
כ״ט אלמוגב. ממלכה עוג פי
אלפתעניה: (ה) פֿל הולאי קרא
חצינה. מתדקה בסור שאמד
ומצארע ונגור. סוא קרא
אלארבאץ פֿאנהא פֿתיירה
גדא: (ו) וקמא צנענא. בסיחון
מלך חשבון. כדיאך אתלפנא
מן פֿל קרייה אלדהט. ואלנסא
ואלאטפאל: (ז) וכל בהימה.
וסלב אלקרא גֿנמנאהא:
(ח) פֿחצל לנא פי דיאלך אלוקת.
בלד מלכי אלמוריין. אלדיין

— כס״י —

וכן את הארגוב דמלכים (מלכיס ז' טו, כפ) ופתוחות בלא חומה, וכן (זכייכ ז, ס) פֿרוזות
אצל היכל מלך, הרגו פֿקח בן רמליהו תשב ירושלם: **והחרם.** לשון הנה [כמו]
לפֿקחיה בן מנחם: **מערי הפרזי.** פֿרוזות הלוח וכלות: **ס מיד.** מרשות:

זלך הדקדוק: **כל אלה ערים בצרת.** תיבת אלה באזלא בכל התיגאן:

תפסיר רס"ג

פי הדיא גאנב אלארדן. מן
ואד ארנון אלי גבל חרמון:
(ט) אלדי יסמונה אלצידאנין
סריון. ואלאמוריון סניר:
(י) וגמיע קרא אלסהל. וגרש
אלי אלפתעיה. אלי סלכיה
ואדיראעאת. הי איציא מן
קרא ממלכה עוג פי
אלפתעיה: (יא) לאנה בקי מן
בקייה אלגבאברה. והודיא לה
סריר מן חדיד. פי אלראביה
אלתי לבני עמון. טולה תסעה
אדרע. וערציה ארבעה
אדרע בדראע אלמלך:
(יב) והדיא אלבלה. אלדי

ארעא. מיד. תרין מלכי אמוראה.
דבעברא דירדנא. מנחלא דארנון עד
טורא דחרמון: ט צידנים יקראו
לחרמון שרין והאמרי
יקראו לו שניר: צידונאי. קרן
לחרמון שריון. ואמוראי. קרן ליה טור
תלגא: ד כל | ערי המישר
וכל הגלעד וכל הבשן עד
סלכה ואדרעי ערי
ממלכת עוג בבשן: כל קרוי
מישרא. וכל גלעד וכל מתנן. עד סלכה

ואדרעי. קרוי. מלכותיה דעוג במתנן: יא כי רק-עוג מלך
הבשן נשאר מיתר הרפאים הנה ערשו ערש
ברזל הלה הוא ברבת בני עמון תשע אמות
ארצה וארבע אמות רחבה באמת איש: ארי
לחוד עוג מלכא דמתנן. אשתאר משאר גבריא. הא ערשיה ערשא
דברזלא. הלא היא. ברבת בני עמון. תשע אמינ אורכה. וארבע אמינ.
פותיה באמת מלך: יב ואת הארץ הזאת ירשנו בעת

— רס"י —

שניר. הוא שלג בלשון אשכנזי (שנעט) ובלשון
כנעני: יא מיתר הרפאים. שהרגו אמרפל
וחבריו בעשתרות קרנים והוא פלט מן
המלחמה שנאמר (בראשית יד, יג) ויבא הפליט
זהו עוג: באמת איש. באמת עוג: יב ואת
הארץ הזאת ירשנו בעת ההוא. האמורה

ט צידנים יקראו לחרמון יגוי. ובמקום אחר
הוא אומר (דברים ז, מח) ועד הר שיאון הוא
חרמון. הרי לו ארבעה שמות למה הצרכו
לכתבו להגיד שבח ארץ ישראל שהיו
ארבע מלכיות מתפארות בכה. זו אומרת על
שמי יקרא. וזו אומרת על שמי יקרא:

תפסיד רס"ג

חונאה פי ד'אלך אלוקת. פמן
 ערוער אלדי עלי ואד ארנון.
 ונצף גבל גרש בקראה. דפעת
 ד'אלך אלי אלדאובנין ואלי
 אלגדין: יג) ובאקי גרש וגמיע
 אלפתנייה ממלכה עוג.
 דפעתה אלי נצף סבט מנשה.
 וכל כ'ט אלמוגב ואלפתנייה.
 ד'אלך יסמיאן בלד אלשגעא:
 יד) ויאיר אבן מנשה. אכדי
 גמיע כ'ט אלמוגב. אלי חד
 אלגשוריין ואלמעכתיין.
 פסמאהא באסמה סואד
 יאיר. אלי יומנא הדיא:
 טו) ודפעת אלי מכיר אלגרש:

ההוא מערער אשר-על-
 נחל ארנון וחיצי הר-הגלעד
 ועריו נתתי לראובני
 ולגדי: וית ארעא הדא. יריתנא
 בעדנא ההוא. מערער דעל נחלא
 דארנון. ופלגות טורא דגלעד וקרווהי.
 יהבית. לשבט ראובן ולשבט גד:
 ויתר הגלעד וכל-הבשן
 ממלכת עוג נתתי לחצי
 שבט המנשה כל חבל
 הארגב לכל-הבשן ההוא

יקרא ארץ רפאים: ושאר גלעד וכל מתנן מלכותיה
 דעוג. יהבית. לפלגות שבטא דמנשה. כל בית פלך טרכונא
 לכל מתנן. ההוא מתקרי ארע גבריא: יד) יאיר בין-מנשה
 לקח את-כל-חבל ארגב עד-גבול הגשורי
 והמעכתי ויקרא אתם על-שמו את-הבשן
 חות יאיר עד היום הזה: יאיר בר מנשה. נסיב ית
 כל בית פלך טרכונא. עד תחום גשוראה ואפיקירוס. וקרא
 יתהון על שמה ית מתנן פפריני יאיר. עד יומא הדין: (שביעי)
 טו) ולמכיר נתתי את-הגלעד: ולמכיר יהבית ית גלעד:

— כט"י —

למעלה, (פסוק ט) מנחל ארנון ועד הר הרמון: לראובני ולגדי. אבל לענן ירשה עד הר
 מערער אשר על נחל ארנון. אינו מחבר הרמון הזה: יג) ההוא יקרא ארץ רפאים.
 לראשו שלמקרא אלא לסופו, על נתתי היא אותה שנתתי לאברהם:

תפסיר רס"ג

טז) ודפעת אלי אלראובנין ואלגדין. מן גרש אלי ואד ארנון. ווסט אלואד וחדה. ואלי ואד יבק. תכ"ם בני עמון: יז) ואלג'ור ואלאר'דן וחדה. מן גניסר. אלי בחר אלג'ור ואלבחירה אלמ'יתתה. ומצב אלקלעה אלשרקניא: יח) פאמרת הולאי מנכס. פי ד'אלך אלוקת קאילא. אד' אללה רבכס. קד אעטאכס הד'א אלבלד פחותמוה.

טז וְלִרְאוּבֵנִי וְלִגְדֵי נַתַּי מִן־הַגִּלְעָד וְעַד־נַחַל אַרְנוֹן תּוֹךְ הַנַּחַל וַיָּבֵל וְעַד יַבֵּק הַנַּחַל גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן: וְלִשְׁבַט רְאוּבֵן וְלִשְׁבַט גָּד. יְהִי־בֵית מִן גִּלְעָד וְעַד נַחְלֵא דְאַרְנוֹן. גּוֹ נַחְלֵא וְתַחֲוֹמֶיהָ. וְעַד יוֹבְקָא דְנַחְלֵא: תַּחֲוֹמָא דְבְנֵי עַמּוֹן: יז וְהָעֲרָבָה וְהַיַּרְדֵּן וַיָּבֵל מִכַּנְרַת וְעַד יַם הָעֲרָבָה יַם

הַמֶּלַח תַּחַת אֲשֶׁר־תַּת הַפְּסָגָה מִזְרַחָה: וּמִיִּשְׂרָאֵל וַיַּרְדְּנָא וְתַחֲוֹמֶיהָ. מִגְּנִיסֵר. וְעַד יַמָּא דְמִיִּשְׂרָאֵל יַמָּא דְמִלְחָא. תַּחֲוֹת: משפך מי רמתא מדנחא: יח וַאֲצוּ אֶתְכֶם בַּעַת הֵהוּא לֵאמֹר יְהוֹה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ חֲלוּצִים תֵּעַבְרוּ לִפְנֵי אַחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־בְּנֵי־חֵיל: וּפְקִידֵי־יָתְכוֹן. בְּעַדְנָא הֵהוּא לְמִימֵר. יי אֶלְהֶכוֹן. יְהִיב לְכוֹן. ית ארעא הדא למירתה.

— כס"י —

הירדן ומעבר לו: יט וַאֲצוּ אֶתְכֶם. לבני ראובן ולבני גד היה מדבר: לפני אחיכם. הם היו הולכים לפני ישראל למלחמה, לפי שהיו גבורים, ואויבים נופלים לפנייהם, שנאמר (דברים לג, ט) וְטָרַף זָרָע אַף קָדְקֵד:

חסלת פרשת דברים

טז תוך הנחל וגבול. כל הנחל ועוד מעבר לשפתו, כלומר עד ועד בכלל ויותר מכאן: יז מכנרת. מעבר הירדן המערבי הוא ונחלת בני גד מעבר הירדן המזרחי, ונפל בגורלם רוחב הירדן כנגדם ועוד מעבר שפתו עד כנרת וזהו שנאמר והירדן וגבול.

זולק הדקדוק: "והערבה והירדן וגבול". תיבת והערבה במארכה לא בטפחא בכל ספרי תימן המדוקדקות.

תפסיר רס"ג

פֹּאעֲבְרוּ מִגִּדְדִין בֵּין יָדַי
אֲכִזְתְּכֶם בְּנֵי אִסְרָאֵל כָּל דְּיוֹ
חַיִל: (יט) עֲדָא נְסֹאכֶם
וְאֲטַפְּאֲלֶכֶם וּמִוֹאשִׁיכֶם. פֹּאנִי
אֵעֵלֶם. אֵן לָכֶם מִוֹשִׁיָּה
כְּתִירָה. פְּלִיקִימוּ פִי קִרְאֲכֶם.
אֱלֹדִי אֵעֲטִיתְכֶם: (כ) אֱלֹי אֵן
יִקְרַר אֱלֹהָ אֲכִזְתְּכֶם מִתְּלַכֶּם.
פִּיחִוּוֹ הֵם אִיצִיא אֱלִבְלָד.
אֱלֹדִי אֱלֹהָ רַבְכֶם. מַעֲטִיהֶם פִּי
דִּיאַלְדָּ גֵאנְבֵּ אֱלֹאֲרִדֵּן. פְּתַרְגְּעוּ
כָּל אֲמַר אֱלֹי חִוּוּהָ. אֱלֹדִי
אֵעֲטִיתְכֶם: (כא) וְאֲמַרְתָּ יְהוֹשֻׁעַ.
פִּי דִיאַלְדָּ אֱלֹקֵת וְקֹלֵת לֵה.
עֵינְאֲדָּ קֹד רֵאתָ. גְּמִיעַ מֵא צַנַע
אֱלֹהָ רַבְכֶם בְּהִדְיָאן
אֱלִמְלֶכָאן. כְּדִיאַד יַצַּנַע אֱלֹהָ
בְּגִמִיעַ אֱלִמְמֵאֲלָדָּ. אֱלֹדִי אַנְתָּ

מִזְרִיזִין תַּעֲבְרוּן. קָדָם. אֲחִיכּוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
כָּל מִזְרֵז חִילָא: וְיֵט רַק נְשִׁיכֶם
וְטַפְּכֶם וּמִקְנֵכֶם יִדְעֵתִי
כִּי־מִקְנֵה רַב לָכֶם יִשְׁבוּ
בְּעֵרִיכֶם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם:
לְחֹד. נְשִׁיכּוֹן וְטַפְּלִכּוֹן וּבְעֵירְכּוֹן. יִדְעֵנָא.
אַרִי בְּעִיר סְגִי לְכוֹן. יִתְבוּן בְּקִרְוִיכּוֹן.
דִּיהֶבִית לְכוֹן: עפטיר בַּ עֲד
אֲשֶׁר־יִנִּיחַ יְהוָה | לְאֲחִיכֶם
כַּכֶּם וִירְשׁוּ גַם־הֵם
אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם בְּעֵבֶר
הַיַּרְדֵּן וּשְׁבַתֶּם אִישׁ

לִירְשָׁתוֹ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם: עֲד. דִּינִיחַ יֵי לְאֲחִיכּוֹן כּוֹתְכּוֹן.
וְיִירְתוּן אַף אַנּוּן. יֵת אַרְעָא. דִּי אֱלֹהֵכּוֹן. יְהִיב לְהוֹן בְּעֵבְרָא דִּירְדְנָא.
וּתְתוּבוּן. גְּבַר לִירוּתֵתִיָּה. דִּיהֶבִית לְכוֹן: כַּ וְאֶת־יְהוֹשׁוּעַ
צִוִּיתִי בְּעַת הַהוּא לֵאמֹר עֵינֶיךָ הִרְאֵת אֶת
כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְשְׁנֵי הַמְּלָכִים
הָאֵלֶּה כֵּן יַעֲשֶׂה יְהוָה לְכָל־הַמְּלָכֹת אֲשֶׁר
יֵאָדָּר עִבְרַ שְׁמָה: וְיֵת יְהוֹשׁוּעַ פְּקִידִית. בְּעֵדְנָא הַהוּא
לְמִימַר. עֵינְךָ חִוּוּהָ. יֵת כָּל דְּעֵבַד. יֵי אֱלֹהֵכּוֹן לְתַרְיִן מְלַכֵּיָּא הָאֵלִין.

פן יעביד יי לכל מלכותא. דאת עבר לתמן: כב לא תיראום פי יהוה אלהיכם הוא הנלחם לכם: לא תדחלון מנהון. ארי יי אלהכון. מימריה מגיח לבון:

תפסיר רס"ג
גאיז אלי תים: כב לא
תכיאפיהם. פאן אללה רבכם.
יחארב ענכם:

ס ס ס

קוה פיסוקים סימן מלכיה

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. אשר בחר, בנביאים טובים. ורצה בדבריהם, הנאמרים באמת. ברוך אתה יהוה. הבוחר בתורה, במשה עבדו, וב ישראל עמו. ובנביאי, האמת והצדק: (אמן)

הפטרה דאלה הדברים למנהג הבלדי

בישעיה סימן א

איכה היתה לזונה קריה נאמנה מלאתי משפט צדק ילין בה ועתה מרצחים: איכדין תבו עובדהא, למהוי כטעיתא. קרתא, מהימנתא. דהות מליא, עבדי דינא. קשטא, הוה מתעביד בה. וכען אנון, קטולי נפשון: כ פספך היתה לסיגים סבאך מהול במים: פספך, הוה לפסולא. חמריך, מערב במיא: שריך סוררים וחברי גנבים פלו אהב שחד ורדף שלמנים יתום לא ישפטו וריב אלמנה לא יבוא אליהם: רברבך מרדין. ושותפין, לגנבין. בלהון, רחמין לקבלא שחדא. אמרין גבר לחבריה עביד לי בדיני, דאשלים לך בדינך. דין יתמא, לא דינין. וקבילת ארמלתא, לא עלת לקדמיהון: ד לכן נאם האדון יהוה עבאות אביר ישראל הוי אנחם מצרי

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. אשר בחר, בנביאים טובים. ורצה
בדבריהם, הנאמרים באמת. ברוך אתה יהוה. הבוחר בתורה,
במשה עבדו, וב ישראל עמו. ובנביאי האמת והצדק: (אמי)

הפטרה דאלה הדברים למנהג השאמי

בישעיה סימן א

חֲזוֹן יִשְׁעֵיהוּ בֵּן-אֲמוּץ אֲשֶׁר חָזָה עַל-יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם
בְּיָמָיו עֲזִיָּהוּ יוֹתָם אָחִיו יַחְזִיקֶיהוּ מֶלְכִי יְהוּדָה:
נְבוֹאָת, יִשְׁעִיה בֶּר אֲמוּץ. דַּאתְנַבִּי. עַל אֲנָשׁ יְהוּדָה, וְיַתְבִּי יְרֻשָׁלַם. בְּיוֹמֵי
עֲזִיָּה יוֹתָם. אָחִיו יַחְזִיקֶיה, מֶלְכִיָּא דְבֵית יְהוּדָה: ב שָׁמְעוּ שָׁמַיִם
וְהַאֲזִינֵי אָרֶץ כִּי יְהוֹה דִּבֶּר בְּנִים גְּדֻלָּתִי וְרוֹמְמַתִּי וְהֵם
פָּשְׁעוּ בִּי: שָׁמְעוּ שָׁמַיָּא דְזַעוּ, כַּד יְהִבִּית אוּרִיתִי לְעַמִּי. וְאַצִּיתִי אֶרְעָא
דַּאתְרַגְיַפַת, מִן קַדָם פִּתְגָמִי. אָרִי יֵי, מִלִּיל. עַמִּי בֵית יִשְׂרָאֵל קִרִיתִי לְהוֹן
בְּנִין, חִבִּיבִתְנֹן וְיִקְרַתְנֹן. וְאַנּוּן, מְרַדּוּ בְּמִימְרֵי: ג יָדַע שׁוֹר קָנָהוּ
וְחִמּוֹר אֲבוּס בְּעַלְיוּ יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע עַמִּי לֹא הִתְבּוֹנֵן:
יָדַע תּוֹרָא, זְבִינִיה. וְחִמְרָא, אָרִיא דְמְרוּהִי. יִשְׂרָאֵל, לֹא אֵילָף לְמַדַּע
דְּחִלְתִּי. עַמִּי, לֹא אִסְתַּכַּל לְמַתָּב לְאוּרִיתִי: ד הוּי | גּוֹי חֲטָא עִם
כְּבֹד עוֹן זָרַע מְרַעִים בְּנִים מִשְׁחִיתִים עֲזָבוּ אֶת-יְהוֹה
נֶאֱעָו אֶת-קְדוּשׁ יִשְׂרָאֵל נִזְרוּ אַחֲזֹר: וי על דַּאתְקִרִיאוּ עִם
קְדִישׁ, וְחֲטוּ. כְּנִשָּׂא בְּחִירָא, אִסְגִּיאוּ חוּבִין. אֶתְפְּנִיו בְּזַרְעָא רְחִימָא,
וְאַבְאִישׁוּ. וְאַתְאַמְר לְהוֹן בְּנִין חִבִּיבִין, וְחִבִּילוּ אוּרְחַתְהוֹן. שְׁבִקוּ, יַת
פְּלַחְנָא דִּי. קַצּוּ, בְּדַחֲלַת קְדִישָׁא דִּישְׂרָאֵל. בְּדִיל עוֹבְדִיהוֹן בִּישְׁיָא
אִסְתַּחֲרוּ, וְהוּוּ לְאַחְרָא: ה עַל-מָה תָּכּוּ עוֹד תּוֹסִיפוּ סָרְהָ
כָּל-רֹאשׁ לְחַלִּי וְכָל-לֵבָב דְּוִי: ז לֹא מִסְתַּכְּלִין לְמִימְרֵי, עַל מָא
לְקִינָא. עוֹד, מוֹסְפִין לְמַחֲטִי. לֹא אֲמַרִין. מְדִין, כָּל רִישׁ מְרַע. וְכָל לֵב,
דְּוִי: ח מִכַּף-רֶגֶל וְעַד-רֹאשׁ אֵין-בּוֹ מִתָּם פְּצַע וְחִבּוּרָה

וּמִכָּה טְרִיָּה לֹא-זָרוּ וְלֹא חֲפָזוּ וְלֹא רִכְבָּה בְּשָׂמוֹן: מִשָּׂאָר
 עָמָא וְעַד רִישָׁיָא, לִית בְּהוֹן דְּשָׁלִים בְּדַחֲלִתִי. בְּלֵהוֹן, סָרְבִין וּמְרַדִין.
 אַתְּגָעְלוּ בְּחֹבִין, כְּמַחָא מְרַסְסָא. לֹא שְׂבָקִין מְזִדְוֹנְהוֹן, וְלֹא מְחַמְדִין
 לְתִיבְתָא. וְאִף לֹא זָכוֹן לְהוֹן, לְאַגְנָא עֲלֵיהוֹן: דְּאַרְעָכֶם שְׂמִמָּה
 עֲרִיכֶם שְׂרָפֹת אֵשׁ אֲדַמְתְּכֶם לְנִגְדְכֶם זָרִים אֲכָלִים
 אֲתָהּ וּשְׂמִמָּה כְּמַהֲפַכַת זָרִים: אַרְעִכוֹן צְדִיאָא. קְרוֹיכוֹן, יְקִידַת
 נֹור. אַרְעִכוֹן. לְקַבְלְכוֹן, עֲמִמִּיא מְחַסְנִין יְתָהּ. וּבְחֹבִיכוֹן, צְדִיאַת מְנֻכוֹן.
 אַתְחַלְפַת, וְהוֹת לְנִכְרָאִין: וְגוֹתְרָה בְּתַצִּיּוֹן פְּסָפָה בְּכֶרֶם
 כְּמַלְוִנָּה בְּמִקְשָׁה כְּעִיר נְצוֹרָה: וְאַשְׁתְּאַרְת כְּנִשְׁתָּא דְצִיּוֹן
 כְּמַטְלָתָא בְּכֶרְמָא, בְּתַר דְקַטְפוּהִי. כְּעַרְסַל מְבַתוּתָא בְּמִקְטָיָא, בְּתַר
 דְאַבְעִיּוּהִי. כְּקַרְתָּא, דְצִיּוֹרִין עֲלֵהּ: ט לֹוִלִי יְהוּהָ עֲבָאוֹת הוֹתִיר
 לָנוּ שְׂרִיד כְּמַעֲט כְּסָדָם הֵיִינוּ לְעַמְרָה דְמִינוּ: אֵלוּ לֹא פוֹן,
 מוֹתַר טוֹבִיָּה דִי עֲבָאוֹת. אֲשָׂאֵר לָנָא שִׁיזְבָּא, כְּרַחְמוּהִי. אֵית עֲמָנָא חוֹבִין
 דְכַאֲנֵשׁ סְדוּם, פוֹן אֲבַדְנָא. וּכְתִבִי עַמּוּרָה, אֲשִׁתִּיצִינָא: דְ שְׂמַעוּ
 דְבַר-יְהוּהָ קְצִינִי סְדוּם הָאֲזִינוּ תוֹרַת אֱלֹהֵינוּ עִם עַמְרָה:
 קְבִילוּ פַתְגָּמָא דִי שְׁלַטְוִנָּא דְעוּבְדִיהוֹן בִּישׁוּן, כְּשְׁלַטְוִנִי סְדוּם. אֲצִיתוּ,
 לְאוּרִיתָא דְאַלְהָנָא. עָמָא דְעוּבְדִיהוֹן דְמוֹן, לְעַם עַמּוּרָה: ז לָמָּה לִי
 רַב-זְבָחִיכֶם יֹאמֵר יְהוּהָ שְׂבַעְתִּי עֲלוֹת אֵילִים וְחִלְב
 מְרִיאִים וְדָם פָּרִים וּכְבָשִׁים וְעֵתוּדִים לֹא חֲפָצְתִי: לֹא
 רַעּוּא קְדָמִי בְּסִגִּיאוֹת נִכְסַת קְדֻשִׁיכוֹן, אָמַר יי. מַסַּת עֲלוֹת דְכִרִין, וְתַרְב
 פְּטִימִין. וְדָם תּוֹרִין וְאַמְרִין. וְגַדִין דְכַאֲלִין לֹא רַעּוּא קְדָמִי, בְּהוֹן: יב כִּי
 תִבְאוּ לִרְאוֹת פָּנַי מִי־בִקֵּשׁ זֹאת מִיְדְכֶם רִמָּס חֲצֵרִי:
 דְאַתּוֹן אֲתוֹן, לְאַתְחִזָּאָה קְדָמִי. מִן תָּבַע דָּא מִיְדְכוֹן, לְמִיתִי. לֹא תְדוּשׁוֹן,
 עוֹרְתִי: יג לֹא תוֹסִיפוּ הָבִיא מְנַחַת-שׁוּא קְטֹרֶת תוֹעֵבָה
 הִיא לִי חֲדָשׁ וְשַׁבַּת קְרָא מְקָרָא לֹא-אוּכַל אֲוֹן וְעַצְרָה:
 לֹא תִיסְפוּן. לְאַיְתָאָה, מְנַחָא אֲנִיסָא. קְרַבֵּן מְרַחֵק. הוּא, קְדָמִי. ירַחֵן

וְשִׁבִּין, בְּנִישָׁא אַתּוֹן מִתְּפַנְשִׁין. לָא שְׂבָקִין חוּבִיכוֹן לְקַבְּלָא צְלוֹתְכוֹן,
 בְּעֵדָן בְּנִישָׁתְכוֹן: ^ד חֲדָשִׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שְׁנֵאָה נִפְשֵׁי הָיוּ עָלַי
 לְטָרַח נְלֵאִיתִי נְשָׂא: יִרְחִיכוֹן וּמוֹעֲדֵיכוֹן, רַחֵיק מִימְרִי. הוּוּ קְדָמִי,
 לְרִיחוּקָא אִסְגִּיתִי, לְמִשְׁבַּק: ^{טו} וּבְפִרְשִׁיכֶם פִּיכֶם אֲעֲלִים עֵינַי
 מִכֶּם גַּם כִּי־תִרְבוּ תִפְלֵה אֵינְנִי שְׁמַע יְדֵיכֶם דְּמִים
 מְלֵאוּ: וְכַד בְּהֵנָּא פְּרַסִין יְדִיהוֹן לְצִלָּאָה עֲלִיכוֹן מְסִלִּיקְנָא אִפִּי שְׂכִינְתִי,
 מִנְכוֹן. וְאַף כַּד אַתּוֹן מְסַגֵּן לְצִלָּאָה לָא רַעוּא קְדָמִי, לְקַבְּלָא צְלוֹתְכוֹן.
 מִדִּידִיכוֹן, דִּם זְפֵאי מְלִין: ^{טז} רַחְצוּ הַזְּכוּ הַסִּירוּ רַע מְעַלְלִיכֶם
 מִנְגַּד עֵינַי חֲדָלוּ הָרַע: תּוּבוּ לְאוּרִיתִי, אֲדַכּוּ מִחוּבִיכוֹן. אַעְדּוּ.
 בִּישׁוֹת עוֹבְדֵיכוֹן, מְקַבִּיל מִימְרִי. אַתְּמַנְעוּ, מְלֵאבֵּאֲשָׂא: ^{יז} לְמַדּוּ
 הַיֵּטֵב דְּרִשׁוּ מִשְׁפָּט אֲשֶׁרוּ חָמוּץ שְׁפָטוּ יְתוֹם רִיבוּ
 אֲלִמְנָה: אֵילְפוּ לְאִיטְבָּא. תְּבַעוּ דִּינָא, זְפוּ דְאַנִּיס. דִּינוּ, דִּין יִתְמָא.
 עֲבִידוּ, קְבִילַת אֲרַמְלָתָא: ^{יח} לְכוּ־נָא וְנוֹכַחַה יֹאמֵר יְהוָה
 אִם־יְהִיוּ חֲטָאֵיכֶם כִּשְׁנַיִם כִּשְׁלֹשׁ יִלְבִּינוּ אִם־יֵאָדִימוּ
 כִּתּוּלַע כִּצְמֹר יְהִיוּ: בְּכִין כַּד תִּתּוּבוּן לְאוּרִיתָא תְּבַעוּן מִן קְדָמִי
 וְאַעֲבִיד בְּעוֹתְכוֹן, אֲמַר יי. אִם יְהוֹן חוּבִיכוֹן כְּתִימִין כְּצַבְעֵנִין, כְּתִלְגָּא
 יַחְרוּן. אִם יִסְמְקוֹן כְּזוּרִיתָא, כְּעַמֵּר נְקִי יְהוֹן: ^{יט} אִם־תֵּאָבוּ
 וּשְׁמַעְתֶּם טוֹב הָאָרֶץ תֹּאכְלוּ: אִם תִּיבוּן, וּתְקַבְּלוּן לְמִימְרִי.
 טוֹבָא דְאַרְעָא, תִּיכְלוּן: ^כ וְאִם־תִּמְאָנוּ וּמְרִיתֶם חָרַב תֵּאָפְלוּ
 כִּי כִּי יְהוָה דִּבֶּר: וְאִם תִּסְרְבוּן, וְלֹא תְקַבְּלוּן לְמִימְרִי. בְּחָרַב סְנֵאָה,
 תִּתְקַטְלוּן. אָרִי בְּמִימְרָא דִּי, גְּזִיר בִּין: ^{כא} אֵיכָה הִיְתָה לְזוֹנָה
 קָרִיָה נְאֻמְנָה מְלֵאֲתִי מִשְׁפָּט צְדָק יִלִּין בָּהּ וְעַתָּה
 מִרְצָחִים: אֵיכְדִין תְּבוּ עוֹבְדָהָא, לְמַהוּי כְּטָעִיתָא. קִרְתָּא, מְהִימְנָתָא.

וזולק הדקדוק: ^{טו} רע מעלליכם. השוא שבלמ"ד נח, כי אין געיא בעי"ן: ^{יח} לכו־נָא בתביר
 גם בירושלמיים וכ"ד גדול:

דְהוֹת מְלִיא, עֲבָדֵי דִינָא. קִשְׁטָא, הוּהּ מִתְעַבֵּיד בֵּיהּ. וּכְעַן אַנּוּן, קְטוּלֵי
 נַפְשָׁן: **כב** כַּסְפָּךְ הָיָה לְסִיגִים סְבָאךְ מְהוּל בַּמַּיִם: כַּסְפִּיךְ,
 הוּהּ לְפָסוּלָא. חֲמֵרִיךְ, מְעָרַב בְּמַיָּא: **כג** שְׂרִיךְ סוּרְרִים וְחֲבָרֵי
 גְּנָבִים כְּלוּ אֵהָב שְׁחַד וְרִדְף שְׁלֹמְנִים יְתוּם לֹא יִשְׁפֹּטוּ
 וְרִיב אֶלְמָנָה לֹא יָבֹוא אֲלֵיהֶם: רַבְרַבךְ מְרַדִּין. וְשׁוֹתְפִין,
 לְגַנְבִין. כְּלִהוּן, רְחֻמִין לְקַבְּלָא שְׁחָדָא. אֲמַרִין גְּבַר לְחֲבֵרִיָּה עֵבִיד לִי
 בְּדִינִי, דְאֲשֵׁלִים לְךָ בְּדִינְךָ. דִּין יִתְמָא, לֹא דִינִין, וּקְבִילַת אַרְמִלְתָּא, לֹא
 עֵלַת לְקַדְמֵיהוּן: **כד** לִכּוֹן נָאִם הָאֲדוּן יְהוּה עֲבָאוֹת אֲבִיר
 יִשְׂרָאֵל הוּי אֲנַחְסִים מְצָרֵי וְאַנְקָמָה מְאוּיְבֵי: כֵּיִן. אֲמַר רַבּוּן
 עֲלֵמָא, יי עֲבָאוֹת. תְּקִיפָא, דִּישְׂרָאֵל. קִרְתָּא יְרִשְׁלָם, אֲנָא עֲתִיד
 לְנַחֲמוֹתָהּ. בְּרַם וְיִ לְרִשְׁיַעֲיָא כַּד אֲתַגְּלִי לְמַעַבְד פְּרַעְנוֹת דִּין, מְסַנְאֵי
 עֲמָא. וְאֲתִיב נְקָמָא, לְבַעִיל דְּבָבָא: **כה** וְאֲשִׁיבָה יְדֵי עֲלִיךְ וְאַצְרָף
 כַּפְּרֵי סִיגֵיךְ וְאַסִּירָה כָּל-בְּדִילֵיךְ: וְאֲתִיב מַחַת גְּבוּרְתִּי, עֲלֶךְ.
 וְאַבְרִיר כְּמָא דְמַנְקוֹן בְּבוּרִיתָא, כָּל רִשְׁיַעְךָ. וְאַעֲדִי, כָּל חֲיָבְךָ:
כו וְאֲשִׁיבָה שְׁפֹטֵיךְ כְּבִרְאֵשׁוֹנָה וְיַעֲצִיךְ כְּבִתְחִלָּה
 אַחֲרֵי-כֵן יִקְרָא לְךָ עִיר הַצְּדָק קִרְיָה נְאֻמָּנָה: וְאַמְנֵי בִיד
 דִּינֵי קִשְׁטָא, תְּקַנִּין כַּד בְּקַדְמִיתָא. וּמְלִכֵי מַלְכָּךְ, כַּד מִן אֻלָּא. כְּתַר כֵּן.
 יִתְקַרֵי לִיךְ, קִרְתָּא דְקִשְׁטָא. קִרְתָּא, מְהִימְנָתָא: **כז** צִיּוֹן בְּמִשְׁפֹּט
 תִּפְדָּה וְשָׁבִיָּה בְּצַדְקָה: צִיּוֹן בְּדִיתְעַבִּיד בֵּיהּ דִּינָא, תִּתְפְּרִיק.
 וְדַעְבְּדוּ אוּרִיתָא, יְתוּבוּן לָהּ בְּזָכוּ:

יש מסיימים כאן. ויש קהילות הממשיכים:

כח וְשֹׁבֵר פְּשָׁעִים וְחַטָּאִים יַחֲדוּ וְעוֹזְבֵי יְהוּה יִכְלוּ: וְיִתְבְּרוּן
 מְרַדִּין. וְחֲיָבִין, כְּחָדָא. וְדַשְׁבְּקוּ אוּרִיתָא דִּינֵי, יִשְׁתִּיצוּן: **כט** כִּי יִבְשׁוּ
 מַאֲיִלִים אֲשֶׁר חֲמַדְתֶּם וְתִחַפְּרוּ מִהַגְּנוֹת אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם:
 אֲרִי תִבְהַתּוּן. מַאֲיִלְנֵי טְעוֹתָא, דְחַמִּידְתּוּן. וְתִתְפַּנְעוּן, מַגְנִיאךְ טְעוֹתָא,

זולק הוּקְדוּק: **כ** וְשֹׁבֵר. הַשִּׁי"ן בְּצִירֵי בְּכָל סְפָרֵי תִימָן, וּפְלִיגֵי אַמְסֵרְתָא רַבְתָּא דְמִנֵּי תַלְת
 בְּצִירֵי וְלֹא מִנֵּי הַךָ בַּהֲדִיָּהוּ:

דַּאתּוֹן מִסְתִּיעֵין בְּהוֹן: ל כִּי תִהְיוּ כְּאֵלֶה נִבְלַת עֲלֶהּ וּכְגֹנָה
 אֲשֶׁר־מִים אֵין לָהּ: אַרִי תִהוֹן. כְּבִטְמָא, דְּבִמְתַר טְרַפּוּהִי. וּכְגִנַּת
 שְׂקִיאָא. דְּמִין, לִית לָהּ: לֹא וְהִיָּה הַחֶסֶן לְנַעֲרַת וּפְעָלוֹ לְנִיצוּץ
 וּבְעָרוֹ שְׁנִיָּהֶם יַחְדּוֹ וְאֵין מְכַבֵּה: וְהִי תִקְפּוּהוֹן דְּרִשִׁיעִיא,
 כְּנַעֲוֶרַת כְּתָנָא. וְעוֹבֵד יִדְיָהוֹן, כְּנִיצוּץ נוֹרָא. כְּמָא דְּמִקְרָבִין דִּין לְסִטְר דִּין,
 וְדִלְקוֹן תְּרוּיָהוֹן כְּחָדָא. כִּן יְסוּפוֹן רִשִׁיעִיא, אֲנוּן וְעוֹבְדֵיהוֹן בִּישִׁיאָא. וְלֹא יְהִי
 עֲלֵיהוֹן, חִיס:

(גְּאָלְנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פְּרַקְנָא. יי צְבָאוֹת, שְׁמִיָּהּ. קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

על דא יתברך וישתבח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. די לעילא, חַיָּא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעָלַם,
 וּלְעָלְמֵי עָלְמֵיא:

דגד לזכחת שבת ושני וחמישי

וְאֶתְחַנֵּן

תפסיר רס"ג

(כג) תִּים תַּחֲנַנַת בִּין יְדֵי אֱלֹהֵהּ.
 פִּי דִּיאֲלֵךְ אֱלֹהֵת קִיאֵלָא:
 כד) אֱלֹהֵם יֵא רַב. אַנַּת
 אַבְתְּדִית אֵן תּוּרֵי עֲבָדְךָ.
 עֲצִמְתְּךָ וְקוֹדְרְתְּךָ אֱלֹשְׁדִידָה.

כִּן וְאֶתְחַנֵּן אֶל־יְהוָה בַּעַת

הַהוּא לֵאמֹר: וְצִלִּיתִי קָדָם יי

בְּעֵדְנָא הַהוּא לְמִימַר: כִּד אֲדַנִּי יְהוָה

אֶתְּהָה חֲחִלוֹת לְהִרְאוֹת

אֶת־עַבְדְּךָ אֶת־גְּדֻלָּתְךָ וְאֶת־יְדֹתְךָ הַחֹזְקָה אֲשֶׁר

— כס"י —

לְשׁוֹנוֹת שְׁנַקְרָאת תְּפִלָּה, כְּדֵאִיתָא בְּסַפְרֵי:
 בַּעַת הַהִיא. לְאַחַר שְׂכַבְשִׁתִּי אַרְץ סִיחוֹן
 וְעוֹג דְּמִיתֵי שְׁמָא הַתֵּר הַגִּדְרִי: לֵאמֹר. זֶה
 אֶחָד מִשְׁלֵשָׁה מְקוֹמוֹת שְׁאֵמַר מִשָּׁה לְפָנֵי
 הַמְּקוֹם אֵינִי מְנִיחָךְ עַד שֶׁתּוֹדִיעֵנִי אִם תַּעֲשֶׂה
 שְׂאֵלְתִי אִם לֹא: כִּי ה' אֱלֹהִים. רַחוּם בְּדִין:

כִּן וְאֶתְחַנֵּן. אֵין חֲנוּן בְּכָל מְקוֹם אֱלֹא לְשׁוֹן
 מִתְּנַת חָנָם. אַף עַל פִּי שִׁישׁ לְהֵם לְצַדִּיקִים
 לְחִלוֹת בְּמַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים, אֵין מְבַקְשִׁים
 מֵאֵת הַמְּקוֹם אֱלֹא מִתְּנַת חָנָם. לְפִי שְׁאֵמַר לוֹ
 (שְׁמוֹת לֵג, יט) וְחַנְתִּי אֶת אֲשֶׁר אֶחָד, אֲמַר לוֹ
 בְּלִשׁוֹן וְאֶתְחַנֵּן. דְּבַר אַחַר זֶה אֶחָד מִעֲשָׂרָה